

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1875. Andra Kammaren. N:o 33.

Fredagen den 16 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

§ 2.

Föredrogs och godkändes Banko-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 18, i fråga om anskaffande af ny lokal för Riksbanken.

§ 3.

Ordet lemnades på begäran till Herr Sven Nilsson i Österslöv, som anförde: Jag anhåller hos Kammaren att få väcka en motion, i syfte att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om vidtagande af åtgärder för att från Danmark utbekomma alla handlingar angående de forna danska provinserna.

Och aflemnade Herr Sven Nilsson sin sålunda anmälda motion, hvilken bordlades, med åtecknad ordningsnummer 174.

§ 4.

Föredrogs och bordlades för andra gången Banko-Utskottets memorial N:o 18 och betänkande N:o 19.

§ 5.

Skedde föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

Punkterna 1 och 2.

Biföllos.

Punkten 3.

*Ang. anslag
till nya lärare-
befattningar
vid universi-
teten.*

Utskottet hade i denna punkt utlätit sig öfver Kongl. Maj:ts förslag:

att för inrättande af en profession i teologi vid universitetet i Upsala måtte beviljas anslag till en professorslön med 4,500 kronor;

att för inrättande af en adjunktur i experimentel patologi och patologisk anatomi vid universitetet i Upsala måtte anslås en adjunktslön å 2,500 kronor;

att lön till en adjunkt i experimentel fysiologi och medicinsk fysik vid samma universitet måtte med 2,500 kronor beviljas;

att för inrättande af en ny profession i juridik vid universitetet i Upsala måtte anvisas lön till en professor med 4,500 kronor; och

att för inrättande af en ny profession i juridik vid universitetet i Lund måtte anslås en professorslön med likaledes 4,500 kronor;

Och hade i anledning af berörda nådiga framställningar Utskottet hemställt:

att desamma måtte på det sätt af Riksdagen bifallas, att ett extra anslag af 18,500 kronor skulle för år 1876 anvisas, att enligt Kongl. Maj:ts nådiga disposition användas till förstärkning af lärarekrafterna vid universiteten, i den mån sådant funnes för undervisningen och examina behöfligt.

Mot hvad Utskottet sålunda föreslagit voro reservationer inom Utskottet afgifna af dels Herr *L. M. Nordenfeldt* och dels af Herrar *Carl Ivarsson*, *P. O. Hörnfeldt*, *Jan Andersson*, *Peter Olsson* och *Carl Anders Larsson*.

Efter det ärendet nu blifvit hos Kammaren föredraget, anförde:

Herr Hörnfeldt: Då jag inom Utskottet icke kunnat biträda majoritetens mening i denna fråga och därför låtit anteckna mig såsom reservant, utan att angifva skälen härtill, vill jag nu med några ord söka göra det. Det hufvudsakligaste skälet, hvarför jag icke kunde biträda Utskottets hemställan, var den motivering Utskottet begagnat sig af för att tillstyrka, att dessa 18,500 kronor till förstärkande af lärarekrafterna vid universiteten måtte af Riksdagen bifallas. Utskottet säger nemligen i denna motivering, att i de för uppgörande af förslag till ändring i de akademiska statuten m. m. förordnade komiterades "betänkande med dervid fogade reservationer förekomma så väl i afseende på den akademiska undervisningen som i fråga om akademiska lärdomsgrader och fakultetsexamina åtskilliga tänkvärda förslag, hvilka vid en blifvande pröfning sannolikt komma

att föranleda ganska väsentliga förändringar i universitetens nuvarande anordning, särdeles med hänseende till lärareplatsernas antal och beskaffenhet.“ Om detta nu är en sanning, hvilket jag för min del icke har ringaste anledning att betvifla, så synes deraf framgå, att man icke alltför mycket bör brådska med att bevilja dessa 18,500 kronor, då, såsom Utskottet säger, man har att förvänta nya stadganden, som åtminstone i någon mån komma att förändra den nuvarande anordningen af undervisningen vid universitetet särdeles med hänseende till lärarekrafternas antal och beskaffenhet.

I öfrigt skall jag bedja få nämna, att, om det ligger någon sanning deri, att lärjungarnes antal vid universitetet bör bestämma antalet af de lärare, som för undervisningens uppehållande erfordras, för hvilken uppfattning, såsom jag tror, bevis föreligga i bilagorna till Kongl. Maj:ts nådiga proposition om statsverkets tillstånd och behof, der Kongl. Maj:t vid begäran om anslag till inrättande af en profession i teologi vid universitetet i Upsala såsom skäl för denna framställning uppgifver, att antalet af teologie studerande derstädes från vårterminen 1865 till vårterminen 1874 ökats med 250, om, säger jag, det ökade antalet studenter vid universitetet skulle vara ett skäl för beviljande af anslag till inrättande af en profession i teologi vid universitetet i Upsala, så kan man likväl icke säga så i afseende å de begge föreslagna professionerna i juridik vid universitetet i Upsala och Lund, ty inom dessa båda fakulteter har de studerandes antal på sista tiden nedgått, och hvad särskildt Lund beträffar har antalet studerande inom den juridiska fakulteten från vårterminen 1872 till vårterminen 1874 minskats med 8. Jag tror således att, hvad beträffar anslaget till dessa två fakulteter, något skäl icke finnes att bifalla Kongl. Maj:ts proposition, enär jag anser, att då antalet lärjungar icke ökats, så behöfves icke heller någon tillökning i lärarepersonalen.

Det finnes äfven en annan omständighet, som talar för att vi icke nu böra brådska med beviljande af detta anslag af 18,500 kronor. Vi känna måhända litet hvar, att det samlats en icke obetydlig fond för bildande af ett nytt universitet i Stockholm, och det ligger väl icke så långt bort i framtiden, innan detta universitet här i Stockholm kommer till stånd, och då följer deraf naturligtvis att, då så sker, kommer antalet studerande vid universitetet i Upsala och Lund att förminskas.

Under sådana förhållanden tror jag verkligen icke, att det nu är särdeles stora skäl, som tala för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och derföre vågar jag anhålla om afslag på Utskottets hemställan.

Häruti instämde Herr *Jan Andersson* i Jönvik.

Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet, Herr Statsrådet *Wennerberg*: Det skäl, som af Utskottet blifvit andraget för Ut-

Ang. anslag till nya lärarebefattningar vid universitetet.
(Forts.)

Ang. anslag
till nya lärare-
befattningar
vid universi-
teten.
(Forts.)

skottets visserligen icke afstyrkande af det i denna punkt äskade anslag, men för dess tillstyrkande att anslaget icke måtte ställas på ordinarie, utan allenast på extra stat, är af den föregående talaren redan anfördt och hemtar sin styrka egentligen deraf, att de komiterade, som blifvit tillsatta för uppgörande af förslag till ändring i de akademiska statuterna och dermed sammanhängande föreskrifter, ifrågasatt ganska väsentliga förändringar i universitetens nuvarande anordning, särdeles med hänseende till lärareplatsernas antal och beskaffenhet; vid hvilket förhållande Utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka att den begärda anslagssumman ställes till Kongl. Maj:ts disposition annorledes än på extra stat.

Jag kan icke annat än gifva Utskottet rätt häruti, för så vidt det beträffar de båda adjunkturerna, ty det förekommer verkligen i nämnda komitébetänkande — eller rättare i tvänne dervid fogade reservationer — framställningar derom, att adjunktsinstitutionen borde undergå en betydlig förändring. Hvad de ifrågasatta adjunkturerna angår, har jag således ingenting emot, att de för dem nu begärda medel ställas på extra stat, emedan en förändring i afseende på adjunktsinstitutionen följaktligen är tänkbar, och det icke vore lämpligt att uppföra på ordinarie stat aflöningsbelopp, hvilka man inom kanske ganska kort tid vill indraga. Hvad deremot beträffar professorerna, så är förhållandet helt annorlunda. Det har uti det nämnda komitébetänkandet icke alls satts i fråga, att de juridiska eller teologiska fakulteterna skulle lida någon minskning i afseende på de professionela lärarekrafterna; detta kan med afseende såväl på lärjungarnes växande antal som läroämnenas mängd och studiernas beskaffenhet icke ske.

Jag anser mig likväl, innan jag närmare ingår på detta ämne, böra vidröra ett förhållande, som jag vid genomläsningen af Stats-Utskottets utlåtande iakttagit, nemligen att Stats-Utskottet i de flesta fall, der Kongl. Maj:t äskat nya anslag på ordinarie stat eller ock förhöjning af redan befintliga sådana, tillstyrkt, att dessa nya eller ökade anslag måtte endast på extra stat beviljas. I åtskilliga fall låter detta sig göra utan ringaste olägenhet, i andra ser jag icke heller att någon större våda derigenom kan uppkomma, såsom t. ex. vid uppsättandet på extra stat af löneavancementsanslaget för lärare vid elementarläroverken och seminarierna. Härvid har dock Utskottet ganska riktigt yttrat — hvad också Riksdagen helt visst medgifver — att dessa tjenstemän äro "berättigade" till ett sådant avancement under vissa vilkor. Men, om det sålunda icke är i en enda punkt af *sådan* art jag tänker yttra mig i en mot Stats-Utskottet motsatt riktning, så måste detta likväl blifva händelsen i den nu föreliggande.

Jag hemställer till denna Kammare, huruvida det icke alltid varit och bör vara Riksdagens mening, att med de anslag, som beviljas, det dermed åsyftade ändamål måtte vinnas. Är det nu så, så torde det tillåtas mig att söka framhålla, hurusom det mål, hvilket Kongl. Maj:t med det nu äskade anslaget åsyftat, icke kan vinnas derigenom att man för år 1876 beviljar den summa penningar, som motsvarar hvad Kongl. Maj:t årligen äskat, och öfverlemnar den till Kongl. Maj:ts

disposition att dermed för tillfället stärka lärarekrafterna, utan att det vinnes först derigenom, att Kongl. Maj:t sättes i tillfälle att förklara vissa professorstjänster lediga, hvarigenom lämpliga personer kunna förmås att odeladt åt dem egna sig. Med all aktning för de skäl, som af en ärad talare nyss anfördes, att nemligen lärjungeantalet, i synnerhet inom den teologiska fakulteten, alltjemt vexlade, samt för den konklusion, som derpå gjordes, att man på grund af dessa kvantitativa förhållanden skulle bestämma lärarnes antal, så är jag dock för min del — och jag är öfvertygad, att hvar och en, som verkligen nitälskar för den juridiska, såväl som den teologiska undervisningens höjande, deruti tänker lika med mig — förvissad derom, att *största* vigten ligger uppå de kvalitativa skäl, som för lärarekrafternas ökande kunna förebringas. Professorerne, ej mindre inom den juridiska, än teologiska fakulteten, hafva alldeles för många ämnen hvardera att undervisa uti. Då dertill kommer att de nödgas tentera de ynglingar som skola undergå examen, så få de alldeles för ringa tid öfrig för att rätt hängifva sig åt vetenskapliga studier. Skall således det teologiska och juridiska studiet höjas, så synes det mig icke tillräckligt, att man blott så ställer till, att några andre än professorerne blifva skyldige åtaga sig en del af tentamina, utan huvuduppgiften är den, att, genom inrättande af nya erforderliga professurer, särskilda krafter finge åt särskilda grenar af vetenskapen egna sig, för att så kunna på ett fullt tillfredsställande sätt verka för undervisningens och derigenom ock för bildningens höjande.

Detta är en så högviktig angelägenhet, att den icke bör underskattas. Hvad särskildt den juridiska professuren beträffar, är af synnerlig vikt, att man snart erhåller en man, som kan uteslutande egna sig åt undervisningen i allmän och svensk processrätt, denna trappa till den fortsatta praktiska utbildning, hvilken jag förmodar ingen af denna Kammare, efter allt hvad härom yttrats, vidare skall finna obehöflig. En sådan professorsbefattning bör under alla förhållanden finnas; stället, der den upprättas, om vid universiteten i Upsala och Lund, eller vid ett blifvande universitet i Stockholm är af mindre betydighet. Jag yttrar detta med afseende å en reservants af Första Kammarens yrkande. Skulle denna Kammare nemligen finna skäl att vid beviljandet af det äskade anslaget göra det förbehåll, att tienstinnehafvaren må vara underkastad förflyttning dit, der han för framtiden kan komma att bäst behöfvas, så skall jag deremot ingenting invända. Jag vill blott hålla derpå, att, då man beviljar dessa penningar för att höja ett vetenskapligt studium, man icke måtte öfverlemnna dem blott och bart såsom ett tillfälligt medel att förstärka lärarekrafterna vid universiteten, ty derigenom höjes icke vare sig den juridiska eller teologiska bildningen.

Utgången må nu blifva hvilken som helst i afseende på det begärda anslaget natur; jag har dessförinnan ansett mig böra framhålla, hurusom just uti denna punkt det är af vikt, att den del af detsamma, som rör professurerna, måtte blifva satt på ordinarie stat, på det att Kongl. Maj:t måtte kunna bestämma hvilka ämnen, det skall åligga de blifvande innehafvarne af de nya platserna att upprätthålla och deri-

Ang. anslag
till nya lärare-
befattningar
vid universi-
teten.
(Forts.)

Ang. anslag
till nya lärare-
befattningar
vid universi-
teten.

(Forts.)

genom sättas i tillfälle att uppväcka nitiska och skickliga män att deråt egna sina krafter och inom kort tid få dessa professorsstolar besatta på sådant sätt, att de verksamt bidraga till höjande af så väl det teologiska som det juridiska studiet.

Jag yttrade nyss, med afseende derå, att de flesta äskade anslagen af Stats-Utskottet blifvit förordade endast på det sätt, att de måtte på extra stat uppföras, att jag icke ämnade säga något deremot vid någon annan punkt än den förevarande, emedan jag icke der kunnat finna någon synnerlig våda genom ett sådant förfarande. Derest detta förfarande vore enligt Riksdagens önskan, hade den helt visst goda skäl därför, enär, i händelse de stora utgifter, som af Riksdagen årligen beviljas, kanske i en framtid och under andra förhållanden, såsom vid inträffande missväxtår eller dylikt, befundes för tunga för svenska folket att bära, Riksdagen då vore mera oförhindrad att indraga eller minska ett och annat anslag. Men det finnes dock åtskilliga anslag, som, för så vidt vi vilja vinna det med dem afsedda ändamålet, måste ställas så, att de förblifva orubbade; jag vill omnämna ännu ett af Kongl. Maj:t äskadt anslag af sådan beskaffenhet, om hvilket dock, då det af Utskottet blifvit afstyrkt, naturligtvis icke någon fråga inom Utskottet kunnat uppstå, huruvida det bort uppföras på ordinarie stat eller icke. Jag syftar här på det anslag, som Kongl. Maj:t begärt för utvidgning af vissa treklassiga elementarläroverk till femklassiga, hvilket anslag, i händelse denna begäran bifallits, ovilkorligen bort uppföras på ordinarie stat, emedan det påtagligen vore en orimlighet att endast för ett år upphöja ett treklassigt läroverk till femklassigt.

Jag begagnar slutligen tillfället att få nämna, att helt visst ganska många, som äro intresserade af den fosterländska odlingens framsteg, med tacksamhet och glädje sett det tillmötesgående, som Stats-Utskottet, så väl denna, som föregående riksdagar visat genom att tillstyrka de flesta af Kongl. Maj:t äskade anslag för så väl den allmänna som nu särskildt den teologiska och juridiska bildningens höjande. Men i detta enskilda fall tror jag, att det blott tagit ett halft steg, då det bort taga det fullt ut, och jag hemställer därför vördsamt till denna Kammare, huruvida icke det vore i sin ordning att yrka, det anslaget för inrättande af de föreslagna nya professionerna måtte ställas på ordinarie stat.

Herr Carl Ifvarsson: Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet yttrande i slutet af sitt anförande ett par ord, som gäfvit mig anledning att begära ordet. Han sade nemligen, att han trodde, det Riksdagen hyste stort intresse för den "allmänna" bildningens höjande. Äfven jag hoppas, att så är förhållandet, men om det i främsta rummet hör till den allmänna bildningens höjande att inrätta flera professioner vid akademierna, eller att befrämja folkundervisningen i högre grad, än hittills varit fallet, derom torde dock meningarne vara delade. För min del åtminstone anser jag att i detta hänseende den senare åtgärden är af vida större vikt än den förra och i betydligare mån än denna befordrar den allmänna bildningen.

En förökning af professionerna vid universiteten torde, i min tanke, mera vara egnad att tillgodose specialbildningen, och fråga kan uppstå, huru långt man skulle kunna gå uti beviljandet af anslag till denna, utan att derigenom åsidosätta hvad som fordras för den allmänna bildningens befrämjande. För närvarande åtminstone anser jag, att man bör betänka sig, innan man beviljar några ytterligare anslag till universiteten, då Riksdagen för icke så länge sedan mot dem visat sig särdeles frikostig.

Hvad nu den föreliggande frågan beträffar, så synes det mig såväl i enlighet med de motiv, som Utskottet anfört, som hvad Herr Hörnfeldt påpekat, att alla skäl tala för att vi kunna vänta med beviljande af, vare sig ordinarie eller extra ordinarie anslag för de ifrågasatta lärareplatserna, till dess saken blifvit fullt utredd.

Jag har äfven ett annat skäl, hvarföre jag icke vill tillstyrka det framlagda förslaget, nemligen det, att jag icke har fullt reda på, huru de nu varande professorerne fullgöra sina åligganden, huruvida dessa senare äro mycket maktpåliggande eller huruvida desse professorer verkligen undervisa på de tider, då de borde göra det. Är det icke möjligt, att de hafva för mycken ledighet; och kunde kanske icke en och annan af de nu befintliga professorsplatserna indragas, så att man derigenom kunde erhålla medel till inrättande af andra, som äro mera nödvändiga? Dessa äro förhållanden, som jag, såsom sagdt, icke har fullt reda på, men jag hoppas, att upplysning härutinnan skall erhållas, när en gång ett förslag om ordnandet af undervisningen vid våra universitet i sin helhet blir framlagdt, och innan något sådant förslag framkommit, samt man sett huruvida det är möjligt eller ej att med nuvarande anslag till universiteten ordna undervisningen på ett tillfredställande sätt, så anser jag, för min del, det icke vara klokt att bevilja några medel för ifrågavarande ändamål. På grund häraf får jag yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets förslag, på samma gång som jag hyser den förhoppning, att, när frågan om folkundervisningen kommer före, vi skola visa oss mera liberala, emedan jag föreställer mig, att det just är genom denna, som den allmänna bildningen bäst befrämjas.

Grefve Posse: Stats-Utskottets majoritet har ansett, att i Kongl. Maj:ts proposition blifvit i det närmaste utredt det verkliga behovet af en förstärkning utaf dessa ifrågavarande lärarekrafter, och Utskottet har derföre äfven sökt att i någon mån afhjelpa detta behof. Men då det för Utskottet varit antagligt, att genom det förslag om ett nytt anordnande af undervisningssättet vid våra universitet, som af särskilde kommitterade blifvit utarbetadt, skulle kunna föranledas, att i afseende å de fasta lärareplatserna andra bestämmelser, än de nu gällande, komme att gifvas, så har Utskottet icke lämpligt att, med den ståndpunkt frågan för närvarande innehar, tillstyrka några anslag till inrättande af flera fasta lärareplatser.

Det är derföre, som Utskottet tillgripit den utväg, som betänkancket innehåller, och hviken jag hade hoppats, att jag skulle få tillfälle att i Kammaren understödja, men då Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet nu förklarar, att denna utväg ej är lämplig och

*Ang. anslag
till nya lärare-
befattningar
vid universi-
teten.*
(Forts.)

Ang. anslag
till nya lärare-
befattningar
vid universi-
teten.
(Forts.)

ej kan användas, så ser jag mig ock nödsakad att afstå från denna förhoppning, enär det väl ej är värdt att bevilja medel, hvilka icke äro användbara för det ändamål, hvartill de äro afsedda.

Grefve Sparre: Jag vågar hemställa till Stats-Utskottets ärade ordförande, huruvida han ej vill gifva med sig något i afseende på den sista delen af sitt yttrande. Männe det vore skäl, då Stats-Utskottet nu tillstyrkt ett anslag såsom varande behöfligt för den högre undervisningen, att endast på den grund, att Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet yttrat sin önskan att anslaget måtte blifva stadigvarande, helt och hållet afslå detsamma. Mig synes ett sådant beslut vara mindre välbetänt.

Med anledning af talarens näst före honom ordande derom att den *allmänna* bildningen i främsta rummet borde tillgodoses, så tillåter jag mig fråga om det verkliga kan vara meningen att nivellera och, beträffande särskildt detta ämne, rasera de högre undervisningsanstalterna och blott och bart upprätthålla folkskolan. Jag vågar påstå, att mitt hjerta klappar lika varmt för folkskolan som någon annans, och att jag i nit för folkundervisningens höjande vågar täfla med hvem som helst. Jag tillåter mig härvid jemväl uttala den förhoppning, att ingen skall finna folkskolorna i det län, hvars styrelse blifvit mig anförtrodd, i något afseende stå efter dessa skolor i de öfriga delarne af landet. I detta afseende känner jag allt för väl hvad, som göres de lägre klasserna i samhället behof. Men aldrig har jag kunnat eller velat föreställa mig, att intresset för den högre undervisningen i ringaste mån skulle hafva svalnat, derföre att under den senare tiden ej mindre representationen, än äfven landstingen och hela svenska folket med största ifver omfattat folkupplysningens befrämjande genom folkskolorna. Genom den högre undervisningens lyftande befrämjas den allmänna bildningen, det är den högre undervisningen, som så småningom skall draga den allmänna bildningen till sig. Jag gör det till en pligt för mig att i synnerhet i denna Kammar, der man, med hänsyn dertill att en del af dess ledamöter tillhöra den folkklass, hvars uppfostran hufvudsakligen är anförtrodd åt folkskolan, *möjligen* skulle kunna misstänka ett mindre intresse för den högre bildningen — jag gör det till en pligt för mig, säger jag, att från denna Kammar bortvisa hvarje dylik misstanke. Den har icke sin plats här — här, i detta rum, der jag alltid med glädje förspott den kärlek och det nit, hvarmed så väl den högre som lägre undervisningen blifvit omfattad. Och jag har icke kunnat och skall aldrig kunna låta något yttrande eller blott en antydning om ett motsatt förhållande oanmärkt passera.

Hvad nu angår de ifrågavarande professionerna, så ber jag att få instämma i den mening, att behovet af deras upprättande är i högsta grad trängande. Det är icke första gången jag talar om den ståndpunkt, hvarpå den juridiska bildningen i Sverige befinner sig, och utan tvifvel anses jag af många dervid hafva yttrat mig allt för strängt. Men tillåten mig, mine Herrar! lemna eder en liten exposé öfver det sätt, hvarpå den juridiska undervisningen, som ju företrädesvis

afser det praktiska, bedrifves här i landet, huru den juridiska embetsmannen här utbildas, i jemförelse med öfriga praktiska män, och I skolen helt visst medgifva, att jag icke gått för långt i mina anmärkningar i detta hänseende, på samma gång I skolen erkänna, att den låga ståndpunkt af bildning, hvarpå vi jurister befinna oss, har sin förklaring och sin ursäkt uti den ringa omvårdnad, staten egnar denna för landet dock icke minst viktiga delen af undervisningen. Derföre, i hopp att icke alltför mycket trötta eder, mine Herrar, ber jag att få göra ett afsteg från ämnet och meddela ett par exempel, som torde vara temligen belysande för att bilda sig ett omdöme i frågan.

Jag skall då först hålla mig till en branche, der åtminstone hittills fordringarne på *vetenskaplig* bildning af den allmänna meningen icke ansetts böra ställas alltför stora. Jag menar våra officerare. Vet en I väl, mine Herrar! hvilka kurser en officer har att genomgå, innan han blir dertill befördrad? Jo, först skall han aflägga den s. k. maturitetsexamen och sedan under tvänne möten vid något regemente deltaga i praktiska öfningar på fältet samt slutligen genomgå krigsskolan — en kurs som vanligen räcker tvänne år. Vill han sedermera gå in vid artilleriet eller vid någon genicorps eller i öfrigt hafva större utsigter till advancement å sin militära bana och derföre nödgas gå igenom generalstaben, så, i hvilketdera fallet som helst, måste han genomgå krigshögskolan vid Marieberg; och för afläggande af inträdesexamen dit åtgår vanligtvis två år, hvarförutan sjelfva undervisningskursen derstädes upptar en tid af trenne år. Sådana fordringar har man uppstått för personer, som vilja egna sig åt det militära yrket.

Jag öfvergår nu till ett annat yrke, nemligen läkarens. Hvar och en vet, hvilken kurs han har att genomgå. Efter genomgången maturitetsexamen, har han först en förberedande examen, medikofilosofie kandidatexamen, derefter medicine kandidatexamen, före hvilken senares afläggande han vanligen genomgår en praktisk kurs vid något lasarett eller kurhus. Efter aflagd medicine kandidatexamen fortsätter han de praktiska öfningarne vid klinikerna och derefter återstår för honom medicine licentiatexamen.

Detta hvad angår krigaren, som skjuter ihjel folk, och läkaren, som räddar lifvet och helar. Men huru förhåller det sig i detta hänseende med dem, som skola *döma* öfver lif, ära och egendom? Hvilken kurs har en blifvande domare att genomgå? Sedan han aflagt maturitetsexamen, börjar han med en preliminärexamen, den i Upsala så kallade "prillan", hvilken utan synnerlig svårighet kan absolveras på en termin, åtminstone på en vårtermin, och tager sedan till med lagboken och börjar att studera 1 kap. 1 § giftermålsbalken: "Vill man hjonlag bygga etc." Efter ett par eller tre års studier aflägger han sedan hofrättsexamen och är derefter genast färdig att sitta såsom domare. Sant är visserligen, att han derförinnan någon tid praktiserar hos någon häradshöfding på landet, men någon vidare examen eller pröfning underkastas han ej, innan han får sitta såsom domare. Den bildning han såsom sådan i allmänhet besitter inskränker sig således till den, han genom ofvanberörda examina lagt i dagen, och

Ang. anslag till nya läroverksamhetens befattningar vid universitetet.
(Forts.)

Ang. anslag
till nya lärare-
befattningar
vid universi-
teten.
(Forts.)

den, som han genom fortsatt studium af lagboken möjligen kan förvärfva, en bildning, som anses tillräcklig för hans viktiga kall och sätter honom i stånd att döma öfver lif, ära och egendom. Herrarne må därför icke alltför strängt tillräkna oss att vi äro okunniga — ty det äro vi, jag för min del är sjelf den sämste, fastän jag tror att flere finnas, som icke äro mycket bättre än jag i detta hänseende — och jag vädjar till de af Kammarens ledamöter, som äro medlemmar i Lag-Utskottet och hvilka haft tillfälle afhöra der förefallande diskussioner, om de med hänsyn till dessa kunna anse oss besitta något högre mått af juridiskt vetenskapliga insigter. Sannerligen, det finnes intet behof så trängande i hela Sverige, som den juridiska bildningens höjande, och för hvarje steg i sådant syfte, som Regeringen vill uttaga är jag erkänsam; jag kan icke underlåta att till Herr Ecklesiastikministern hembära min hjertliga tacksamhet för hvad han därför nu åtgjort och skulle finna det på det högsta smärtsamt, om denna Kammare icke behjertade och lemnade sitt fulla erkännande åt dessa åtgöranden.

Hvad angår sjelfva beskaffenheten af detta anslag eller frågan om dess uppförande på extra eller ordinarie stat, så måste jag erkänna, att jag blef skrämnd af de två ledamöternes i Stats-Utskottet yttranden, hvilka härförinnan uppträd i frågan; jag vågar således icke göra någon framställning i detta hänseende, utan skulle vara nöjd, om blott Utskottets förslag ginge igenom. De skäl, som för detsamma anförts med afseende på möjliga förändringar i universitetens anordning och lärarnes förflyttning från ena till andra lärosätet, kan jag ej underlåta att erkänna; men man kan i allt fall vara så fullt öfvertygad derom, att representationen icke underkänner behofvet af de begärda nya professurerna, att man kan taga för gifvet, att, äfven om anslaget uppföres på extra stat, de personer, som erbjudas och antaga dessa platser, med lugn kunna se framtiden an.

Men anledning af hvad jag nu anfört, yrkar jag bifall till Utskottets förslag i nu föredragna punkten.

Grefve Posse: Jag ber att få erinra den siste värde talaren, att han alldeles orätt citerat Ecklesiastikministerns föregående yttrande. Han sade icke, såsom Herr Grefve Sparre anförde, "jag skulle *önska* att ifrågavarande anslag icke uppföres å extra stat", utan han yttrade, för så vidt det afsåge professorerna, att med anslaget afsedda ändamålet ej skulle uppnås, om anslaget uppfördes på extra stat.

Då jag nu för min del ej kan tillstyrka, att detsamma uppföres på ordinarie stat, och ändamålet med detsamma i motsatt fall icke skulle kunna vinnas, så ser jag mig därför urständsat att understödja Stats-Utskottets förslag i ämnet.

Herr Jöns Pehrsson: Det kan förefalla eget, att jag begär ordet i denna fråga, och det sker sannerligen ej för att gifva Herrarne anledning till något nöje. Det är en allvarsam anledning dertill. Så eget det än kan låta, finnas nemligen studerande vid Upsala universitet, hvilka jag något litet understödjer. Med anledning häraf har jag ock kommit i tillfälle erfara, att det verkliga finnes brist på sådana

undervisningskrafter, hvarom nu är fråga, och det kanske just af den orsak att — jag tror det ej vara för mycket sagdt — *alla* professorerne inom den teologiska fakulteten vid sagda universitet under denna termin äro i åtnjutande af tjänstledighet för utförande af andra utaf Kongl. Maj:t dem lemnade uppdrag. Vid sådant förhållande förefaller det mig högst märkvärdigt, att man begär anslag till nya lärareplatser inrättande, ty hvad skulle resultatet blifva om anslaget beviljades? Jo, att de nye professorerne i likhet med de nuvarande finge andra uppdrag. Jag tror emellertid icke, att det finnes så stor brist på bildade män inom landet, att Kongl. Maj:ts regering bör, annat än i nödfall, draga professorerne bort från deras egentliga sysselsättning. Såsom jag redan sagt, är jag nästan säker på att ingen ordinarie teologie professor vid Upsala universitet tjänstgjort denna termin. Jag känner ej till hruddant förhållandet är inom den juridiska fakulteten, men vi veta dock alla, att en af dess professorer för närvarande är ledamot af Riksdagen, och att hans tjänst således af annan person uppehålls.

Det förefaller mig underligt, att en ledamot af Utskottet ej längre vidhåller det beslut, till hvars fattande han medverkat. En sådan förändring i åsigt rörer dock honom ensam. Jag för min del anser, att det för det närvarande finnes ett behof att afhjelpa, men jag är äfven öfvertygad om, att det ligger i regeringens makt att göra detta mindre derigenom, nemligen att den ser till, det universitetslärarne hädanefter slippa de uppdrag, som afhålla dem från deras egentliga tjänstgöring, och i stället lemnar dessa åt andra lämpliga personer, och hvarpå det ej bör finnas brist.

Man har från en sida anført, att representationen ej bör visa sig mera afvoigt stämd mot de högre bildningsanstalterna än mot de lägre. Ja, ehuru den bildade delen af nationen gjort allt för att hos allmogens framkalla en sådan afvohet, tror jag dock icke att det skall lyckas att få den senare fiendtligt stämd emot den högre bildningen, ty rättvisa bor inom landtmannens bröst. Jag vill nu ej framställa något bestämdt yrkande, ty, då jag hört, att det af Utskottet tillstyrkta anslaget ej skulle kunna för det dermed afsedda ändamål begagnas, återstår intet annat än att antingen bifalla eller afslå Kongl. Maj:ts förslag, hvilken senare åtgärd jag anser icke vara menlig för undervisningen, om man blott ser till, att de ordinarie professorerne ej dragas från sin egentliga tjänstgöring. Jag skall dock, som sagdt är, ej göra något yrkande, utan har jag nu endast velat uttala min åsigt i frågan.

Herr Carl Ifvarsson: Anledningen, hvarföre jag begärt ordet, är Grefve Sparres anförande. Deraf synes nemligen, att han i hög grad missuppfattat den sak, hvarom här är fråga, då han yttrade sig så som man hade för afsigt slopa universiteten och afskaffa den högre bildningen. Hvarken Kongl. Maj:t eller Utskottet eller någon reservant eller någon talare har ifrågasatt att ens med ett enda öre minska anslagen till universiteten och således långt mindre alldeles slopa dem. En sådan uppfattning som den ofvan antydda är derföre alldeles ofogad. Här är endast fråga om att antingen bifalla, vare sig, och det

Ang. anslag till nya lärarebefattningar vid universiteten.
(Forts.)

*Ang. anslag
till nya lärare-
befattningar
vid universi-
teten.
(Forts.)*

i första rummet, Utskottets förslag eller, i andra rummet, Kongl Maj:ts enahanda, men vissa uppräknade tjänster, om hvars behöfighet Utskottet ej velat ingå i pröfning, afseende förslag, eller ock, i tredje rummet, afslå båda förslagen. Skulle deremot fråga vara om att utstryka de högre bildningsanstalterna från antalet af de inrättningar, som åtnjuta statsbidrag, hvilket skulle inträffa, om man borttoge anslagen till universiteten, blefve jag sannerligen den förste att motsätta mig en sådan åtgärd. Men deraf följer ej, att jag vill med så godt som halft förbundna ögon förhöja dessa anslag, d. v. s. utan att förut hafva gjort mig förvissad om, att detta är nödvändigt, och att de redan beviljade användas såsom de böra, eller att en läroanstalt icke kan ändras derhän att ett fortsatt beviljande af den äldre anslagssumman förblifver tillräckligt för att uppehålla institutionen. Jag har dessutom, af hvad jag hört berättas, fått den föreställningen, att, om professorerne skötte sin befattning så, som de borde, skulle de nuvarande lärarekrafterna vara tillräckliga. Vidare har jag hört, att åtskilliga professorer hafva så stora löner, att de, vid åtnjutande af tjänstledighet, sjelfve kunna aflöna sina vikarier, hvarföre det ej är behöfligt att staten träder emellan. Då dessutom fråga är om en väsentlig omorganisation af universiteten, hvarvid en eller annan profession måhända befinnes öfverflödig under det en eller annan ny sådan behöfver inrättas, och en sådan förändring möjligen kan åvägabringas utan nya anslag, anser jag det vara nödvändigt att få detta utredt, innan man åsamkar staten ytterligare utgifter i detta afseende. Detta gör att, såsom sakerna nu stå, jag anser att man med någorlunda klok statshushållning icke kan förorda bifall hvarken till Utskottets eller Kongl. Maj:ts förslag, och detta alldeles icke af afvoghet mot den högre bildningen, ty jag vill ej öka anslagen dertill år från år, utan att på samma gång se till, att den *allmänna* bildningen befrämjas. Om den senare uteblifver, är den högre bildningen till föga gagn för landet; ty ingalunda befrämjas den allmänna bildningen i landet derigenom att ett fåtal får lära sig latin. Då så många anslag här begäras, bör man söka afväga förhållandena och ej så uteslutande se på ett enda intresse, att derigenom alla öfriga inrättningar få stå tillbaka; och då det är omöjligt att gå allas önsknings till mötes, bör man först se till hvad som är nödvändigast. Jag säger ännu en gång, att Riksdagen icke på något sätt visat någon afvoghet mot universiteten; ty om man gör en jemförelse mellan anslagen till folkundervisningen och till den högre bildningen under senare tider, så tror jag man skall finna, att den senare ingalunda blifvit förbisedd. Om vi nu i främsta rummet bevilja förhöjda anslag till den högre bildningens befrämjande, vare sig dessa anslag visat sig nödvändiga eller icke, men ej göra något för den lägre bildningen, så undrar jag, huru folkupplysningen i Sverige i en framtid skall komma att se ut. Jag tror att den ej skulle blifva särdeles stor, och jag tror äfven, att hvad den ärade talaren yttrade, härledde sig från en missuppfattning; härledde det sig icke derifrån, så var hans yttrande ej särdeles välbetänt.

Herr Peter Olsson: Jag anser det vara min skyldighet att upplysa Kammaren derom, att ehuru jag är bland reservanterne i

fråga om 3:dje punkten i Utskottets nu föredragna betänkande, jag likväl icke inom Utskottet anmält min reservation; denna anteckning af sekreteraren är således ett misstag. Då frågan inom Utskottet förvar, hade jag ej någon annan betänklighet med afseende på detta anslag än mot den förändring, som Stats-Utskottet föreslagit, nemligen att uppföra detta anslag på extra stat eller bevilja det blott för ett år. Jag kunde ej förstå annat eller bättre, än att det skulle falla sig svårt för Kongl. Maj:t att använda denna summa på ett för det afsedda ändamålet fullt tillfredsställande sätt, med afseende särskildt på de nu ifrågavarande professionerna. Men då jag i alla händelser ansåg det vara angelägnare att få anslaget beviljad på extra stat än ett rent afslag på Kongl. Maj:ts proposition, biträdde jag Utskottets mening utan att reservera mig. Hvad behofvet af dessa tjänster eller anlagen dertill beträffar, ber jag att få nämna, att jag för min del stödjer mig på den utredning, som finnes i Kongl. Maj:ts nådiga proposition, hvilken utredning synes mig vara fullt tillfredsställande, likasom behofvet icke lär kunna förnekas vara trängande. Nu har man gifvit diskussionen en sådan vändning att, då Herr Ecklesiastikministern ej ansåg anslaget på extra stat vara fullt ändamålsenligt hvad professurerna angår, man har velat föreslå att ej bevilja hvad Stats-Utskottet här föreslagit. Jag ber då att få nämna, att jag ej kunnat uppfatta Herr Ecklesiastikministerns framställning på det sätt som om Kongl. Maj:t hellre skulle se att det äskade anslaget rent af afslöges, än att det bifölles på sätt Utskottet hemställt. Anmärkningen gälde dessutom, såsom vi här hört, endast professorernas löner, ej adjunkternas, och vid sådant förhållande kan jag ej annat än yrka bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Då jag nu har ordet, kan jag ej, med afseende på hvad här yttrats om den allmänna bildningen, underlåta att uttala den åsigten — en åsigt, som jag är öfvertygad om hyses af denna Kammare och äfven af den talare, som ansågs hysa en annan — att likaväl som jag önskar en utveckling af bildningen på de lägre graderna, vid våra folkskolor, likaväl önskar jag en utveckling af bildningen vid våra universitet. För min del tror jag, att dessa olika bildningsanstalter stå i det närmaste sammanhang med hvarandra, och att, i samma mån som man befördrar den högre bildningen vid universiteten, i samma mån uppkommer ett behof att befordra den lägre bildningen i våra folkskolor samt att i samma mån som bildningen i våra folkskolor befrämjas, i samma mån blir det ett behof att befrämja bildningen vid universiteten. Så bör det åtminstone vara, så hoppas jag också att det skall komma att visa sig inom denna Kammare, när det gäller att bevilja anslag för upplysningens och bildningens befrämjande.

På dessa skäl tager jag mig friheten yrka bifall till Stats-Utskottets förslag, såvida icke Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet skulle finna anledning förklara, att den ifrågasatta tillökningen uti anslaget till professionerna är alldeles ändamålslös.

Herr Statsrådet Wennerberg: Det fagnar mig, att den senaste ärade talaren, som äfven är ledamot af Stats-Utskottet, riktigare uppfattat mina ord än ordföranden inom samma Utskott. Det är sant,

*Ang. anslag
till nya lärare-
befattningar
vid universi-
teten.
(Forts.)*

Ang. anslag
till nya lärare-
befattningar
vid universi-
teten.
(Forts.)

hvad den ärade ordföranden anförde, det jag framhållit att det afsedda ändamålet med de ifrågasatta professionerna icke skulle komma att vinnas, om ej anslaget för dem uppfördes på ordinarie stat; men jag tillade äfven derefter, att genom Utskottets förslag halfva steget vore taget, och att jag blott önskade, att det tagits fullt ut. Det är stor skilnad mellan att göra hvad som är bäst och att göra ingenting, och det förvånar mig på det högsta, att Stats-Utskottets ordförande, som biträdt det föreliggande beslutet inom Utskottet, kunnat så hastigt omkasta sin åsigt och nu yrka afslag. För min del vill jag icke göra ett så stort språng. Jag har redan yttrat, att mången som är intresserad för den juridiska och teologiska bildningens höjande, med tacksamhet sett det tillmötesgående, som ligger i Utskottets förslag, och äfven jag skulle hellre se, att detta blefve resultatet af öfverläggningen inom denna Kammare än ett afslag; men jag vidhåller dock, hvad jag redan framhållit, att hvad professionerna i fråga beträffar, det vore synnerligen önskligt, om de blefve ställda på ordinarie stat. För öfrigt gäller hela detta resonement endast en del af de ifrågasatta lärarne, nemligen professorerne, ty i afseende å adjunkterne förefinnes numera ingen skilnad i min och Utskottets uppfattning. Jag hoppas derföre, att Kammaren skall finna, att då jag särskildt förordar de ifrågasatta professionernas uppförande på ordinarie stat, detta icke innebär något annat än hvad jag vid ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t yttrat, och som återfinnes uti den Kongl. Maj:ts proposition åtföljande bilaga. Jag tvekar emellertid icke att nu tillstyrka bifall till Stats-Utskottets förslag, då — såsom jag hört berättas — detta förslag redan vunnit bifall inom Första Kammaren, då, hvad adjunkterna beträffar, det åsyftade ändamålet sålunda *kan* vinnas, och då, hvad vidkommer professorerne, om icke steget blifvit taget fullt ut, det likväl är ett steg framåt, hvarpå jag för min del sätter stort värde.

Slutligen anhåller jag att få uttrycka min glädje deröfver, att Herr Grefve Sparre nu stält sig på den Kongl. propositionens sida i denna punkt, hvarigenom besannats den lilla profetia, jag vågade uttala vid propositionens remitterande till Stats-Utskottet, att jag i honom skulle vinna en varm medkämpe för den sak, hvars motståndare han då var.

Herr Ehrenborg: Sedan den ärade representanten från Helsingborg helt nyss talat i den riktning, som skett, kunde det anses skäligen öfverflödigt af mig att uppträda i frågan; men jag har begärt ordet, emedan jag anser, att icke blott för en så lärd man, som den ärade representanten från Wenersborg, utan äfven för en jemförelsevis olärd, det ingalunda är ur vägen att uttala en protest mot den åskädning, som i början af öfverläggningen framhölls af den så inflytelserike representanten från Halland, då han framhöll, att den högre vetenskapligheten bör betraktas såsom specialbildning. Det utgör en högst betänklig missriktning i vår tid att, på samma gång man lyckligtvis drifver på den allmänna odlingen, man med glömska af den djupare vetenskaplighetens verkan på hela folkbildningen vill — om jag så får uttrycka mig — nivellera ut kunskapsbildningen genom att borttaga upptill hvad man finner böra tilläggas nedtill. Männe vi väl

skulle önskat, att en Berzelius, Linné eller Geijer stått blott på allmänbildningens ståndpunkt? Visserligen icke. Här är ock nu fråga om just sådana vetenskapliga discipliner, som hvar och en bör inse hafva ett väsentligt inflytande ej blott på juridikens, teologiens och fysiologiens utveckling, utan äfven på den allmänna folkbildningen.

Då ett och annat redan blifvit i detta hänseende uttaladt af Herrar Grefve Sparre och Peter Olsson, inskränker jag mig till att uttrycka den önskan, att det glädjande nit för folkbildningen, som varit af högsta behof påkalladt, och som gjort sig i hög grad gällande, sedan folket blifvit mera än förr berättigadt att ingripa i allmänna angelägenheterna, ej måtte blifva behäftadt med sjukdomen att afundas den högre bildningens utveckling för att utjemna densamma. Då för öfrigt det allraminst i dessa kritiska tider är skäl till något misstroende-votum, som ej är grundadt på klara skäl, får jag vördsamt hemställa om bifall till Utskottets förslag.

Herr Diekson: Jag hoppades och gör det ännu, att det stora tillmötesgående — man kunde nästan säga den stora liberalitet — hvarmed Stats-Utskottet i år behandlat icke blott denna hufvudtitel, utan hela statsregleringen, skall vinna erkännande hos Riksdagen.

Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet vidrörde i sitt anförande den i hans tanke olämpliga åtgärden från Stats-Utskottets sida att föreslå, det de löneanslag, hvilka skulle tillkomma de föreslagna nya professionerna, måtte sättas på extra stat. Jag är af fullkomligt samma tanke som han, men sedan Stats-Utskottets ordförande yrkat afslag å punkten, inser jag huru ringa förhoppningarne äro att få ändring härutinnan, och jag skall vara nöjd om Utskottets förslag går igenom, äfven med bibehållande af den form, det nu har.

Ett ögonblick syntes mig diskussionen vilja taga en riktning, för hvilken jag för min del icke vore obenägen. Man vidrörde nemligen Stats-Utskottets metod att uppföra alla nya af Kongl. Maj:t äskade anslag, vare sig för permanenta eller tillfälliga behof, på extra stat. Att Utskottet härvid ofta saknat tillräckliga motiv för sina hemställanden måste erkännas, och måhända framträder detta ännu bjertare vid en och annan af de följande punkterna än just vid denna. Jag vill emellertid icke föra diskussionen på denna fråga, men kommer den på tal, såsom jag ej saknar anledning att tro, litet längre fram, skall jag icke rygga tillbaka att uttala min mening, ty jag anser verkligen att den ställning, Riksdagen på detta sätt skulle komma att intaga genom att sammanblanda ordinarie och extra ordinarie anslag icke på längden bringar oss lycka. På extra stat böra väl egentligen icke uppföras andra anslag än sådana som äro af tillfällig eller öfvergående beskaffenhet. Det har till och med förefallit mig som om i denna benägenhet att vilja sätta äfven anslag för permanenta behof på extra stat, låge ett medgifvande att Riksdagen icke har fullkomligt lika rätt öfver ordinarie som öfver extra anslag. Denna rätt har åtminstone inom denna Kammare blifvit tillräckligt vindicerad och för egen del anser jag att Riksdagen har en sådan rätt. Men åtminstone för tillfället skall jag ej ingå i undersökning, huru långt den må

Ang. anslag till nya lärare-befattningar vid universitet.
(Forts.)

Ang. anslag
till nya lärare-
befattningar
vid universi-
teten.

(Forts.)

sträcka sig. För närvarande skall jag inskränka mig till att yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Törnebladh: Stats-Utskottet har motiverat sin hemställan om att sätta den föreslagna förhöjningen i universitetens anslag på *extra stat* dermed att "väsentliga förändringar i universitetens nuvarande anordning, särdeles med hänseende till lärareplatsernas antal och beskaffenhet" skulle kunna föränledas af det nu pågående arbetet med ändring i de akademiska statuterna. För min del tror jag dock icke att den komité, som haft detta uppdrag om hand, sjelf fattat sin uppgift så vidsträckt, att någon mera genomgripande omorganisation af universiteten skulle kunna förorsakas utaf komiténs arbete. Emellertid har visserligen komitén afgifvit utlåtande, men Kongl. Maj:t icke deröfver beslutat, och då frågan sålunda är oafgjord, så synes mig Stats-Utskottets tveksamhet icke oberättigad, och jag är tacksam därför att Utskottet icke låtit tveksamheten föränleda till ett afklippande af frågan genom att afstyrka bifall till det äskade anslaget, utan hemställt om beviljandet för ett år af de medel, som erfordras för att vinna det af alla önskade målet.

Det ligger i den högre bildningens natur att sprida sitt välgörande inflytande äfven inom den lägre bildningens område och långt ifrån att den förstnämnda skulle kunna i någon mån auses fiendtligt sinnad mot den allmänna bildningen, utgör den tvärtom dess ovilkorliga förutsättning och grund. Der den högre bildningen icke finnes, der kan icke heller på längden den lägre trivas. Jag tror, att vi alla erkänna detta, ehuru vi måhända kunna hafva något olika uppfattning om medlen att befrämja den ena eller andra bildningen, något hvarpå dock inga tillfälliga omständigheter böra få inverka. Att en eller annan profession, till följd af ganska giltiga men icke på förhand beräknade skäl, ej skötes af den ordinarie innehafvaren, är tydligen ett förhållande af öfvergående natur, som icke bör bestämman det votum, man anser sig böra gifva i denna fråga.

Jag ser således ingenting, som talar mot bifall till hvad Stats-Utskottet föreslagit, hvilket innefattar ett erkännande af behovet, och är fullkomligt öfvertygad, att Kammaren genom bifall härtill väl gagnar både den högre och lägre bildningens sak, om hvars befrämjande det är min lifliga öfvertygelse, att vi alla äro fullt ense, blott, såsom sagdt, skiljande oss i fråga om rätta medlen för uppnående af det mål, vi alla eftersträfvat.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr A. Staaff förenade sig med Herr Törnebladh.

Herr Grefve Posse: Det är utan tvifvel alldeles riktigt, att, såsom den ärade Ecklesiastik-ministern sagt, skilnaden emellan ett halft steg och ett språng är ofantligt stor, men jag ber dock att få erinra, att i det nu förevarande fallet ingen skilnad dem emellan förefinnes. Ty hvarken ett halft steg eller ett språng kan hos Kammaren förtaga

intrycket och verkan af den ärade Ecklesiastikministerns yttrande i hans första anförande, att anslaget beviljande på extra stat ej skulle medföra det dermed afsedda ändamålet. Jag kommer således, beträffande de ifrågasatta professurerna, att vidblifva min åsigt och sålunda icke understödja Stats-Utskottets förslag.

Angående de ifrågasatta tvenne adjunkturerna har Herr Ecklesiastikministern deremot sjelf sagt, att de för dem föreslagna medel kunna, äfven om de uppföras endast på extra stat, förmånligt för ändamålet användas. Jag hemställer således om proposition på bifall till Stats-Utskottets förslag, med den förändring, att den deri förekommade siffran 18,500 kronor förändras till 5,000 kronor.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag har begärt ordet endast för att yttra några ord i anledning af ett uttryck, som här blifvit faldt, euligt hvilket det skulle finnas någon skillnad mellan orden allmän bildning och högre bildning, likasom skulle den förra icke omfatta *all* bildning, så väl högre, som lägre. Man har här med allmän bildning velat förstå endast en sådan bildning som i folkskolan kan bibringas hvar och en. Jag tror dock att man bör se saken ur en vidsträcktare synpunkt. Jag tror, att, om man vill tala om allmän bildning, så bör man derunder förstå den högre såväl som den lägre, den vetenskapliga, såväl som den medborgerliga bildningen — jag åtminstone kan icke fatta ordet allmän bildning på annat sätt.

En ärad talare har förut erinrat, att, om man vill understödja den lägre bildningen, folkskolebildningen, så måste man ock på samma gång understödja den högre, den vetenskapliga, ty det är denna som gifver den förra, eller den lägre bildningen dess näring. Denna Kammarare har, hittills icke visat sig njuigg i fråga om sådana anslag, som de nu ifrågavarande; landmannapartiet har hittills ej visat sig missuppfatta sin ställning, detta just derföre att detsamma förnämligast består af män, hvilka sjelfva känna behovet af bildning och hvilka inse, att, om det svenska folket skall uppnå en högre bildningsgrad, det är aldeles nödvändigt att understödja bildningen icke endast i den form, i hvilken den meddelas i folkskolan, utan äfven i alla möjliga former, der understöd erfordras. Sådan är min uppfattning af frågan, och denna uppfattning gifver mig en osökt anledning att rösta för bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herrar *Thomasson, Rossander, Aug. Pettersson* i Tuna och *Biesert* instämde i Herr Sven Nilssons anförande.

Herr Kolmodin: Jag kan verkligen icke godkänna den slutkonst, som ledt Stats-Utskottets ärade ordförande, vare sig till hans första yrkande eller till hans senare. Herr Grefve Posse har, såsom tillhörande Stats-Utskottets majoritet, vid öfverläggningarna inom Utskottet funnit, att Kongl. Maj:t framlagt fullt giltiga skäl för behovet af ökade lärarekrafter i de omhandlade ämnena vid universiteten. Herr Statsrådet och chefen för Ecklesiastik-departementet har nyss

Ang. anslag
till nya lärare-
befattningar
vid universi-
teten.
(Forts.)

ganska klart och tydligt ådagalagt, att *hela* det med anslaget åsyftade goda ändamålet icke kan vinnas, om anslaget beviljas i den form, Stats-Utskottet föreslagit. Denna sista bevisning accepterade Herr Grefven, men glömde å andra sidan bort de fullgiltiga skälen för anslaget beviljande, som han förut godkänt. Min uppfattning af logiken är emellertid icke densamma som den ärade Grefvens; tvärtom, jag tror att, om en anslagsform befinnes otillfredsställande, men de för sjelfva anslaget anförda skälen äro fullt giltiga, formen för anslaget bör ändras, men icke afslag yrkas på alltsammans. För min del får jag således säga, att jag icke kan biträda den ärade Grefvens yrkande, utan hellre ansluter mig till representantens från Wenersborg uppfattning af frågan, samt till de åsigt, som blifvit af Herr Ecklesiastikministern uttalade i båda hans anföranden.

Sjelfva behovet är emellertid så konstateradt, och anslagets fortvaro kommer att visa sig så oungånglig, att jag icke kan se någon våda uti att i närvarande stund bifalla Stats-Utskottets förslag i oförändrad form. Skälen för detsamma har, så vidt jag kunnat fatta, Utskottets ärade ordförande, äfven i sitt sista anförande erkänt. Jag för min del erkänner dem, och de komma utan tvifvel äfven att fortfarande erkännas. Bifalla vi Stats-Utskottets förslag, så bifalla vi för visso ett anslag, som fortfarande kommer att ega bestånd. Jag medgifver, att det för här ifrågavarande ändamål varit bättre, om anslaget beviljats under en annan form, samt att det kan vara förenadt med vissa svårigheter att på ett tillfredsställande sätt ordna tillsättningen af de nya lärareplatserna och skulle derföre, hvad angår professorerna, helst hafva önskat bifall till Kongl. Maj:ts förslag; men jag är dock efter allt, hvad som under denna öfverläggning yttrats, nöjd äfven med ett bifall till Utskottets framställning, enär jag icke tror att några väsentliga ryckningar på dessa anslag i framtiden äro att befara. Jag har således visat Utskottets majoritet, med afseende så väl å dess motiv som dess konklusioner, större trohet, än Utskottets egen ärade ordförande.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Uti detta yttrande förenade sig Herr *Lundström*.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med derunder gjorda yrkanden, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels på bifall till det ändringsförslag, som Grefve Posse i sitt senast afgifna anförande framställt, dels ock slutligen på afslag; och som svaren utföllo med öfvervägande ja för den förstnämnda meningen, hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

Punkterna 4—6.

Biföllos.

Punkten 7.

*Ang. anslag
för professioner
i hälsovårdslära.*

Af Utskottet var hemställt, att Herr *C. J. Rossanders* motion N:o 11 — hvori föreslagits, att Riksdagen, till inrättande af en profession med undervisningsskyldighet i hälsovårdslära samt rätts- och statsmedicin vid hvartera af universiteten i Upsala och Lund, samt till förändring af den e. o. professionen i rätts- och statsmedicin vid Carolinska institutet i Stockholm till ordinarie profession med undervisningsskyldighet jemväl i hälsovårdslära, måtte bevilja så stort anslag, att desse professorer erhöle samma löneförmåner, som Riksdagen komme att bestämma för öfrige professorer vid sagda läroverk — icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ordet begärdes af motionären

Herr Rossander, som yttrade: Jag vet väl, att Kammaren icke älskar att höra liktal öfver motioner, allraminst om, såsom nu är förhållandet, vi framför oss hafva ett långt program till afgörande, men jag kan dock, i anseende till sakens vikt, icke underlåta att med några ord förklara, eller, rättare sagdt, urskulda motionens tillkomst. Hade jag varit en gammal och erfaren riksdagsman, så är det väl knappast troligt, att jag hade framkommit med motionen, men nu, ovan som jag var, hade jag, såsom icke riksdagsman, många gånger utifrån gjort den iakttagelsen, att Riksdagen endast på grund af derom väckta enskilda motioner, i mycket viktigare frågor än denna, tagit initiativet och med stöd af Stats-Utskottets hemställan beviljat anslag till ganska stora belopp. Jag inbillade mig därför, att Stats-Utskottet äfven nu både skulle kunna och vilja sätta sig in i motionen, hvilken väl ändå icke bar prägeln af att vara endast, så att säga, på måfå tillkommen. Stats-Utskottet har emellertid icke velat göra detta, utan i stället följt en, säges det, bestämd princip. Något skäl för mig till klagan öfver Utskottets hemställan förefinnes således icke.

Utskottet stödjer sitt afstyrkande derpå, att någon framställning i ämnet från Kongl. Maj:t icke till Riksdagen inkommit, och det är detta argument, som jag anhåller att med några ord få bemöta. Att så icke skett, är alldeles icke att undra på. Orsaken dertill ligger antagligen derutinnan, att Kongl. Maj:t icke haft någon anledning att framkomma med en dylik framställning, då Kongl. Maj:t icke fått någon påstötning om den saken. Detta åter beror på särskilda, temligen egendomliga förhållanden. Sundhetskollegium, som har till uppgift Sveriges hälsovårdsangelägenheter, har utan tvivel för länge sedan insett behovet af en anordning, sådan som den min motion afser, men har omöjligent kunnat anse sig befogadt att väcka något förslag om inrättande af nya professioner vid de medicinska skolorna, allraminst nu, sedan, såsom vi veta, Carolinska institutet blifvit skildt från Sundhetskollegii tillsyn. De medicinska skolorna åter behöfva icke för sitt egentliga ändamål, sådant detta hittills varit uppfattadt, dessa nya professorer; den medicinska undervisningens utveckling har nemligen hittills gått i en annan bestämd riktning, nemligen att lära

Ang. anslag
för professioner
i hälsovårdslära.
(Forts.)

de unga läkareemnesvännerna *botandet* af sjukdomar; men *förekommandet* af dylika har hittills icke ingått i undervisningsplanen. Därföre kunna också i sjelfva verket de medicinska läroverken tills vidare undvara en profession i hälsovårdslära; men den, som icke kan undvara den, det är staten, det är kommunen, det är hvar och en enskild medborgare. Vi hafva på tvänne utgiftstitlar uppfört många millioner för att bereda oss till försvar mot en inbillad fiende eller åtminstone mot en fiende, som under mer än 60 år lemnat oss i fred, och hvilken troligen ännu på mycket länge icke ämnar angripa oss. Äfven för verkliga inre fiender, för sjukdomar och den nöd, som dessa medföra, utgifva vi årligen stora summor, sedan dessa sjukdomar *börjat* sitt härjande. Men för att *förekomma* denna sistnämde fiendes angrepp göra vi alldeles ingenting. *Sjukvården* i Sverige kostar ofantliga summor för staten, kommunen och de enskilda, men någon egentlig *hälsovård* finnes ej här i landet. Om vi gå till de officiella rapporterna och betrakta hvilka talrika offer de epidemiska sjukdomarne, såsom smittkoppor, skarlakansfeber m. fl., kräfva, skola vi inse, att en doktrin, en lära, en åtgärd, som tjenar till att förekomma, så vidt möjligt är, dessa människooffer, skulle göra menlighet en ovärderligt gagn. Detta är hälsovårdslärens uppgift, och att den kan gå i land dermed — åtminstone i ganska väsendtlig mån — derpå tviflar icke någon, som vet hvad den kan åstadkomma. Men denna disciplin har äfven en annan uppgift. Vi veta att det finnes industrigrenar och yrken, både i stad och på landsbygden, hvilka medföra verklig våda och äro rent af ohelsosamma för de arbetare, som dermed äro sysselsatta. Att studera dessa yrkens skadliga inverkan för att, så vidt möjligt, söka förekomma densamma, är en annan hälsovårdslärens uppgift. Dessutom är den kallad att djupt ingripa i kommunernas hushållning, ja, i hvarje enskild medborgares, och jag tror mig icke säga för mycket, om jag påstår, att hälsovårdsläran, rätt fattad, är en skyddsengel i kroppsligt afseende, som skall följa hvarje individ genom hela lifvet. Behovvet af denna disciplin är äfven erkänt hos oss på andra håll. Såsom bevis härför vill jag t. ex. anföra, att i den nya instruktionen för officersskolorna ingår såsom läroämne soldatens hälsovårdslära; hvaremot något sådant stadgande icke finnes för vare sig militäre eller civile läkare. Det är icke länge sedan förslag här i Stockholm väcktes derom, att hälsovårdslära borde ingå som läroämne i undervisningskurser för fruntimmer. Och dock synes man vilja förneka detta ämne inträde bland dem, uti hvilka de som studera läkarekonsten böra undervisas. Nyligen har en hälsovårdslagstiftning sett dagen. Kommunerna hafva fått sig ålagdt att taga hand om hälsovården. Men af hvem skola de i denna angelägenhet taga råd? Icke af läkare, ty de ega icke insigt i detta ämne. Liksom Grefve Sparre vid ett föregående tillfälle anmärkt, att lärarne i juridik vid universiteten icke voro fullt vuxne sin uppgift, emedan de icke egde tillräcklig praktik i ämnet, så får jag villigt medgifva, att läkarne ej äro hemmastadde i hälsovårdsläran, emedan de ej deri erhållit någon undervisning och, så praktiserande läkare jag är, tvekar jag ej att öppet erkänna, att jag

betraktar hygien, hälsovården såsom läkarekonstens viktigaste och högsta uppgift.

I min motion har jag föreslagit tre lärare i denna disciplin. Jag har gjort detta derför, att jag vill att den unge studenten vid hvar och en af de medicinska läroanstalterna skall finna en målsman i detta ämne. Men jag har gjort det äfven af ett annat skäl. Jag vill nemligen att det mycket skall arbetas i detta ämne här hemma. Vi importera mycket från utlandet, i medicin, kirurgi o. s. v. De fleste, nästan alla våra läroböcker häruti äro skrifna på främmande språk. I det läroämne, hvarom nu är fråga, kunna vi icke förfara på samma sätt. Vårt lands klimat och egendomliga förhållanden göra, att en hälsovårdslära för oss måste byggas upp på nationel grund, samt att dessförrinnan våra förhållanden måste studeras på många håll och i ganska stor utsträckning, hvadan ock detta arbete kräfver mera tid och krafter än som kan stå en enda person till buds.

Jag anser frågan emellertid som fallen för denna gång och vill derför icke framställa något yrkande. Jag har blott velat, att frågan skulle falla på sin sköld, och är för öfrigt öfvertygad om att den snart skall återkomma, ty behovet skall snart tränga den åter fram.

Herr Nyblæus: För min del vill jag till alla delar instämma i Herr Rossanders yttrande om hälsovårdslärens vikt och betydelse.

Han fälde dock ett yttrande, som kanske var mindre allvarligt menadt, att den fiende, till hvars bekämpande både till lands och sjös vi anslå stora summor, och som gör, att fjerde och femte hufvudtitlarne blifva så stora, måhända kunde betraktas såsom inbillad. Jag måste protestera häremot och anser vådligt, att ett sådant påstående får slå rot och göra sig gällande. Det är visserligen sant, att vi under de sistförflutna 60 åren icke haft något krig, och att för närvarande ingen hotar oss; men jag vågar påstå, att *ju längre freden varat, desto närmare är kriget*. Krigen äro icke slut, och då fienden kommer, skall han visserligen kännas såsom en verklig, icke såsom inbillad.

Jag har velat anmärka detta med anledning af Herr Rossanders yttrande, ehuru jag icke tror, att det var hans mening att egentligen säga något sådant, utan blott att antithesen föll sig så, hvilket för en talare med hans talang lätt kan inträffa; och jag tror det vara min pligt att yttra mig i sådana ämnen.

I likhet med Herr Rossander sätter äfven jag hälsovårdsläran högst af alla medicinska läroämnen; och jag anser medicinens högsta mål vara att göra sig sjelf umbärlig. Likaså anser jag, att krigskonstens högsta mål är att göra sig umbärlig. Och kunde vi med vårt försvarsverk komma derhän, att ingen vågade angripa oss, hade vi det bästa af alla försvarsverk.

Något yrkande har jag icke att göra.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, blef Utskottets hemställan bifallen.

*Ang. anslag
för professio-
ner i hälso-
vårdslära.
(Forts.)*

Punkten 8.

Bifölls.

Punkten 9.

*Ang. anslag
för elementar-
lärares upp-
flyttning i
högre löne-
grad.*

För bestridande af utgifterna för lärares vid elementarläroverken uppflyttning i högre lönegrad var af Kongl. Maj:t äskadt ett belopp af 40,000 kronor, att å elementarläroverkens stat uppföras; i anledning hvaraf Utskottet i förevarande punkt tillstyrkt:

att berörda nådiga framställning måtte på det sätt af Riksdagen bifallas, att för ändamålet ett extra anslag af 40,000 kronor blefve för år 1876 till Kongl. Maj:ts disposition anvisadt.

Beträffande denna fråga anförde

Herr Törneblad: Det är icke min mening att göra något yrkande vid denna punkt, ej heller att upplifva gamla strider; min afsigt är endast att med några ord motivera, hvarför jag icke anser behöfligt att föreslå någon ändring i Stats-Utskottets förevarande hemställan.

Grundlagen känner, såsom bekant är, icke någon bestämdt uttalad skilnad mellan ordinarie och extra anslag. Detta är något, som jag för min del alldeles icke vill förneka. Men deremot är alldeles gifvet, såsom jag för någon tid sedan hade tillfälle att närmare utveckla, att vissa anslag äro af den natur, att de måste vara ständiga eller fasta. Till dem hör också anslaget för lärares vid elementarläroverken uppflyttning i högre lönegrad, då det tillkommit genom en Kongl. proposition, som blifvit af Riksdagen godkänd. Man har således icke annat att göra än att uppfylla sina en gång åtagna förbindelser, och det kan vid sådant förhållande icke betyda något, om anslaget nu uppföres endast för år 1876 på extra stat, emedan det är gifvet, att äfven för nästa och derpå följande år det befintliga behovet måste af Riksdagen fyllas. Detta anslag kan nemligen icke tagas bort, äfven om utgiften deraf skulle falla något tung, eller svåra år skulle påkalla någon sparsamhet i ett eller annat hänseende från Riksdagens sida.

Jag har endast velat uttala dessa ord för att motivera, hvarför jag här icke gör något särskildt yrkande, utan vill bifalla Utskottets hemställan.

Herr Dickson; Då jag förra gången hade ordet, antyde jag, att i förevarande utlåtande funnos punkter, som ännu mera än den då föredragna visade det omotiverade i att uppföra en del anslag på extra stat; och det är just en sådan punkt, som nu är för handen. Den föregående talaren har visserligen också visat olämpligheten af ett dylikt förfaringsätt, men icke framställt något yrkande i frågan.

Jag deremot anser, att, om någon gång ett yrkande bör fram-

ställas derom, att ett anslag, om hvars uppförande på extra stat Stats-Utskottet gjort hemställan, men som till sin natur är sådant, att det måste vara fortgående och hvarje år utbetalas, bör på ordinarie stat uppföras, ett sådant yrkande bör vid denna punkt framställas; och ehuru jag icke tror, att det leder till någon påföljd, vill jag sålunda för min del yrka, att här ifrågavarande belopp måtte på ordinarie stat uppföras. Jag gör detta yrkande visserligen utan hopp om framgång, och hufvudsakligast därför, att jag anser tillfället nu vara lämpligt att en gång få klart för sig, hvad Stats-Utskottet menar med skillnaden mellan ordinarie och extra anslag, och om det tror, att Riksdagen har lättare eller mera rätt att förfoga öfver det ena än öfver det andra anslaget.

Det är på sådan grund som jag, i förhoppning att möjligen kunna framkalla en diskussion i ämnet, yrkar, att ifrågavarande anslagsbelopp måtte på ordinarie stat uppföras.

Herr C. A. Larsson: Jag vill fästa de föregående talarnes uppmärksamhet derpå, att nu ifrågavarande anslag är ett sådant, som är till beloppet olika för hvarje år, och att intet anslag är i följd af sin natur lämpligare att på extra stat uppföras än det, som sålunda ständigt för hvarje år förändras. Man kan ju antaga, att en del af de personer, som i år uppföras i högre lönegrad, dör, och i sådant fall måste ju nästkommande år anslaget lämpas efter de behof, som då förefinnas.

På detta skäl yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Sedan propositioner gifvits enligt de yrkanden, som under densamma förekommit, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Punkten 10.

Blef jemväl bifallen.

Punkten 11.

Utskottet hade hemställt:

att Kongl. Maj:ts nådiga framställning om förhöjning med 4,000 kronor i anslaget till arvoden åt bibliotekarier vid de högre elementarläroverken icke måtte af Riksdagen bifallas.

I anledning af denna hemställan yttrade:

Herr Törneblad: Jag nödgas åter för ett ögonblick besvära Kammaren; dock vill jag icke framställa något yrkande; utan är det endast ett par uttryck i motiveringen, som jag icke vill låta passera oanmärkt.

*Ang. anslag
för elementar-
lärares upp-
flyttning i
högre löne-
grad.
(Forts.)*

*Ang. förhöjdt
anslag till bi-
bliotekarier
vid elementar-
läroverken.*

*Äng. förhöjdt
anslag till bi-
bliotekariers
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

Stats-Utskottet har erinrat derom att elementarläroverkens lärare fått betydliga löneförhöjningar. Detta är fullkomligt riktigt, och det är något, hvarför denna corps bör vara synnerligen tacksam, men då dessa förhöjningar träffa elementarlärare, så är det ju alldeles klart att de, hvilka utom sina innehavande lärarebefattningar tillika sköta biblioteken, icke för denna sistnämnda befattning erhållit någon löneförhöjning. Dessa befattningar hafva blifvit allt mer och mer besvärliga, och detta är ett glädjande tidens tecken, emedan det visar, att biblioteken tillväxa och begagnas, särskildt der, såsom på flera ställen är fallet, så kallade lärjungebibliotek bildas, hvilka i hög grad befordra den så nyttiga privatläsningen. Under sådana förhållanden är det naturligt att bibliotekariernes göromål i samma mån tillvuxit. Riksdagen har vid många tillfällen uttryckt den åsigten, att arbetet bör betalas i förhållande dertill. Jag skulle derföre önskat, att Kongl. Maj:ts framställning vunnit Riksdagens afseende, men då ingen af Utskottets ledamöter reserverat sig emot beslutet, inser jag att det icke tjenar något till att göra något yrkande, utan jag inskränker mig till uttalande af den förhoppning att det, vid en framtida pröfning att detta behof, skall visa sig att anspråket icke varit obefogadt. Särskildt vill jag erinra derom, att bibliotekarierna för fullgörande af sina åligganden måste använda en stor, ja, den största delen af en tid, som de öfriga elementarlärarne kunna anslå för studier eller andra enskilde sysselsättningar, nämligen sommaren. Som sagdt, jag har intet yrkande att framställa.

Herr A. Rundbäck: Då den föregående talaren icke framställt något yrkande, vill jag icke heller göra det, men ber att några ögonblick få hålla mig till Utskottets motivering.

Då Stats-Utskottet afstyrker något förslag, så har det i allmänhet ofantligt lätt att finna skäl, men ibland äro dessa skäl verkligen så kostliga, att man ej kan annat än le åt dem. Sedan Utskottet här sagt, att bibliotekarierna vid de flesta biblioteken hafva i lön emellan 50 och 200 kronor, så säger Utskottet så snarfyndigt och fint, att värden om ett läroverksbibliotek icke lärer upptaga en persons "hela tid." Det synes verkligen öfverflödigt att framställa en sådan misstanke, då lönen icke är mer än 50 kronor. Den, som vore villig att för denna lön offra sin *hela* tid, vore jemt lika klok som den, som kunde misstänka honom att göra det.

Sedan har Utskottet sagt att, då det sannolikt alltid blifver lärare som utses till bibliotekariers och lärarne fått löneförhöjning, någon löneförhöjning för dem såsom bibliotekariers icke behöfves, äfven om de nu äro otillräckligt aflönade. Jag hemställer, hur det skulle gå om detta sätt att resonnera tillämpades i allmänna lifvet. Om jag t. ex. säger till den, som hugger upp min ved: "som du numera får dubbelt betaldt för detta arbete än du förr fick, så får du i stället göra mig något annat arbete mot hälften af den ersättning, det är värdt," så skulle han förklara mitt förslag obilligt och icke gå in derpå. Och förhållandet är detsamma, då Utskottet gör ett sådant förslag till bibliotekarierna.

Jag vill för öfrigt nämna, att det icke så alldeles gifvet inträffar, att bibliotekarien tillika är lärare. Vid det största elementarläroverksbiblioteket vi ega, är detta åtminstone icke förhållandet, och således gäller Utskottets erinran åtminstone icke bibliotekarien derstädes.

*Ang. förhöjdt
anslag till bi-
bliotekarier
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

Vidare vill jag nämna, att bibliotekarierna i sjelfva verket förut åtnjutit större förmåner än nu, ty förr hade de dubbel tjänsteårsberäkning inom det eklestiasitika området, och det var ingen ringa förmån att kunna vinna befordran till indrägtiga platser dubbelt så fort som andra jemnåriga.

Som jag nämnde, vill jag icke göra något yrkande; jag har endast velat belysa halten af de skäl, Utskottet för sin framställning anført.

Herr Gumælius: Utskottet säger, att den anslagsförhöjning, som här är i fråga, är jemförelsevis betydlig, och det kan icke nekas att så är förhållandet, om man jemför det begärda anslaget med det till ändamålet förut befintliga, hvilket uppgår till blott 4,000 kronor; men ställer man åter det begärda anslaget i förhållande till de tjänster som äro i fråga och det antal personer, på hvilka anslaget skulle fördelas, så gestaltar sig saken något annorlunda. Man finner då att på hvarje bibliotekarie skulle komma 100 till 150, i medeltal ungefär 130 kronor, och denna tillökning förefaller mig verkligen icke betydlig.

Jag vill för min del vid detta tillfälle icke hafva uraktlåtit att uttala den mening att det vore bättre, om dessa kring landet spridda och af allmänheten med bidrag tillgodosedda bibliotek vore mera tillgängliga för sitt ändamål än de nu äro, och att det väl vore värdt, för uppnående af detta ändamål, att offra några tusen kronor. Jag vill emellertid icke göra något yrkande.

Chefen för Kongl. Eklestiasitik-departementet, Herr Statsrådet Wennerberg: Det finnes troligtvis ingen hufvudtitel, på hvilken förekomma så många anspråk på små anslag, som på den åttonde. Den frikostighet, som Riksdagen i allmänhet visat vid pröfningen af så väl större som mindre anslagsfordringar, inger mig den förhoppning, att denna Kammare äfven skall villigt erkänna att, om också Stats-Utskottet förordat, och Riksdagen beviljar de flesta af de äskade större anslagen, likväl de små anslag, som Stats-Utskottet icke förordat, är af den beskaffenhet, att de behof, hvilkas tyllande med dem afses, icke blifvit hulpna genom de större anslagens beviljande. Det är fullkomligt sant hvad den siste ärade talaren yttrat och Utskottet äfven anført, att den nu begärda anslagsförhöjningen är jemförelsevis betydlig, ty här ifrågasättes att till dubbla beloppet öka detta anslag, hvilket för närvarande utgår med 4,000 kronor. Men jemför man åter den föreslagna summan, 8,000 kronor, med de anslag, som till andra ändamål af ungefär lika stor vigt för bildningen, gifvas, så är den visserligen icke synnerligt stor.

Det blir allt svårare och svårare för läroverkens eforer att finna dugliga och villiga personer att sköta biblioteken vid de högre elementarläroverken. Dessa bibliotek äro till storleken betydligt olika,

Ang. förhöjdt
anslag till bi-
bliotekarier
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)

och derföre är också det nuvarande auslagsbeloppet, 4,000 kronor, fördeladt på läroverken med mycket olika belopp, från den lilla summan af 50 kronor och derunder till och med det högsta beloppet af 527 kronor. Hvad det sistnämnda beloppet beträffar, är det redan upplyst, att detsamma utgår till det största läroverksbiblioteket och till en bibliotekarie, som *icke* tillika är lärare vid läroverket och sålunda icke heller kommit i åtnjutande af någon löneförhöjning.

Det förefaller mig, som om de flesta icke hade besinnat, hvilket stort antal böcker åtskilliga af dessa bibliotek innehålla. Jag anhåller att derföre få meddela några uppgifter rörande de större. Biblioteket i Linköping, hvilket är det största, egde för flera år sedan 35,000 volymer, vid samma tid det i Skara 20,500, det i Göteborg 13,000, det i Westerås 12,000, det i Wexjö 17,000 o. s. v. Till följd af det särskilda intresse, som på senare tider kommit elementarundervisningen till del, hafva biblioteken genom donationer blifvit betydligt ökade, och komma sannolikt på detta sätt att fortfarande ökas, hvarigenom bibliotekariernes tjänsteåligganden naturligtvis blifva allt mer och mer betungande.

I elementarläroverksstadgans 130 § finnes föreskrifvet, att "vid hvarje högre läroverk skall, såvidt medel dertill kunna beredas, finnas ett bibliotek, som till begagnande upplåtes så väl för läroverkets lärare och lärjungar, som för andra inom staden eller orten bosatta personer." Att erhålla någon person *utom* läroverket, som vill och kan emottaga värden af dess bibliotek, lärar svårligen lyckas dels på grund af arvodets ringhet, och dels emedan få ega dertill nödiga egenskaper och insigter. Nu säger Utskottet: "värden om ett läroverksbibliotek lär icke kunna upptaga en persons hela tid." Nej, det gör den visst icke, men skulle den göra det, torde väl icke heller någon finnas, som ville uppoffra hela sin tid ens för den högre summan af 527 kronor, än mindre för det minsta beloppet eller 50 kronor. Vidare påpekar Utskottet, att värden om biblioteket kan uppdragas åt någon af läroverkets lärare, helst då de "från innevarande års början undfått ej oväsentlig förhöjning i aflöningen." Ja, Riksdagen har med frikostig hand gifvit och elementarlärarne med tacksamhet emottagit denna löneförhöjning. Men det är blott *en* vid hvarje läroverk, som är bibliotekarie och denne kan icke dertill tvingas; de öfriga, som icke sköta bibliotekarieplatsen, ega likafullt sin löneförhöjning, som han.

Hittills hafva bibliotekarierne emottagit uppdraget mindre för den ringa aflöningens skull, utan fastmera af nit och intresse för saken, men eforerne synes få allt svårare och svårare att kunna erhålla personer, villiga att blifva bibliotekarier, och dock tillkommer det eforus att tillse det bibliotekarier finnes. Kammaren finner redan häraf, att det varit min skyldighet att förorda en förböjuing i anslaget, på det att eforerne må med mindre svårighet kunna erhålla personer, som vilja åtaga sig uppdraget, och de ofta dyrbara biblioteken icke måtte sakna den omvårdnad, som är behöflig.

En synnerlig uppmärksamhet torde dessutom böra fästas på det intresse, som ungdomen visar för begagnandet af biblioteken och på

den nytta detta utan tvifvel kan medföra. Derigenom vänja lärjungarne sig redan från början vid läsning af god litteratur. Det var för några år sedan för mig en glädje att se, huru på utlåningsdagarne vid det bibliotek, som tillhör Upsala högre elementarläroverk, ungdomen med ifver begagnade sig af tillfället att få låna nyttiga böcker, och huru bibliotekarien gjorde sig all möda att för de olika åldrarne skaffa den bästa och lämpligaste läsning. Arbeten af framstående författare öfva onekligen på ungdomens utbildning det största inflytande, i det de förmå att väcka till lif och underhålla intresset för högre sträfvanen och sålunda kunna afgörande inverka på ynglingarnes hela framtid.

Mine Herrar! I mån icke tröttna dervid att jag med hvarje punkt i detta utlåtande, der Stats-Utskottet afstyrkt bifali till det af Kongl. Maj:t äskade anslag, kommer att begära ordet för att, vidlyftigare än i statsrådsprotokollet ansetts nödigt, framhålla de skäl, som föranledt mig att hos Kongl. Maj:t. tillstyrka anslaget äskande. Hvad jag inför Kongl. Maj:t. tillstyrkt, anser jag mig äfven här böra förfäktat och hoppas att Kammaren skall godkänna detta mitt förfarande.

Herr Jöns Pehrsson: Herr Talman! Mine Herrar! Då ingen af de talare som haft ordet yrkat afslag å Utskottets förslag, så kan det synas alldeles öfverflödigt, att jag nu här begärt ordet, men jag har gjort det för att förklara, att jag tycker det är märkvärdigt, att så snart Stats-Utskottet försöker att det allra minsta nedpruta något af de anslag som begäras, så komma genast alla dessa herrar lektorer, rektorer, professorer och hvad de alla heta och kalfatra de motiv Utskottet för sitt afslag angifvit, och det är aldrig något till lags för dem, såvida de icke erhålla de penningsummor de begärt. Jag finner mycket väl, att Herr Ecklesiastikministern skulle vara så otillgänglig som möjligt och hafva en ovanligt hård panna, om han skulle kunna tillbakavisa alla de orättmätiga anspråk, som från alla håll ställas på honom, och hvilka det åligger honom att föredraga. Man lär väl icke heller nu underlåta att säga som vanligt, att behovet af detta anslag är högst nödvändigt och dermed får det nu vara huru som helst, men för min del tycker jag, att det är stor skada, att ingen af landtmannapartiets generaler uppträdt för att tukta dessa lärde män och försvara Utskottets hemställan, ty jag är öfvertygad att denne då skulle fått många som instämt med sig. Om man betraktar bibliotekariernes ställning något närmare, så är det klart att de, som nu äro bibliotekarier, icke kunna göra det till hufvudsak utan måste betrakta det mera såsom en biförtjenst, och att det således ur den synpunkten sedt är för dem fördelaktigt att stå väl hos rektorer och eforer, som bestämma öfver denna plats, för att erhålla densamma, och hvilken befattning ganska väl låter förena sig med deras anställning som lärare. Jag tror nemligen icke att deras tid är så upptagen af deras lärarebefattning, att de icke tillika kunna vara bibliotekarier, såsom min granne till venster velat låta påskina, och detta mitt påstående grundar jag på de sorgliga förhållanden, som funnits vid läroverket i det län jag tillhör, hvilket är det enda jag känner till,

*Ang. förhöjdt
anslag till
bibliotekarier
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

*Ang. förhöjdt
anslag till
bibliotekarier
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

men hvarest ett bättre inträdt, och emedan jag för min del hyser denna åsigt, anhåller jag om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Gumælius: Jag har blifvit klandrad för mitt förra yttrande, icke offentligt, utan enskildt af grannar, därför att jag, med de åsikter jag då uttalade, icke gjorde något bestämdt yrkande; och då jag finner detta klander befogadt, så får jag foga mig derefter och fördenskull nu hemställa, att Kammaren måtte, med afslag å Utskottets förslag, bifalla den af Kongl. Maj:t begärda anslagsförhöjningen af 4,000 kronor.

Jag hoppas att efter den utredning, frågan fått, Kammaren må taga i allvarsamt öfvervägande om icke den statshushållning, som vill pruta på detta lilla anslag, är en afgjord misshushållning, om icke dessa bibliotek, som samlats här och der i orterna och mångenstädes genom enskild välvilja äro i stark tillväxt, hafva ett högre ändamål, än att vara skrinlagda och föga tillgängliga för allmänheten, och om det icke vore bättre, om man genom en jemförelsevis obetydlig uppoffring kan få giltiga anspråk på att dessa 31 elementarläroverksbibliotek blifva ej blott fullständigt ordnade, utan äfven mera tillgängliga, än nu är förhållandet och mera än man för närvarande skäligen kan fordra, med hänsyn till de alltför små arvodena. Jag hemställer därför om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr *Johan Johansson* i Ringshyttan förenade sig med Herr Gumælius.

Herr A. Staaff: Herr Talman, mine Herrar! Det har synts mig underligt, att så många talare här uppträdt och af dem en med eu särdeles skarp kritik mot Utskottets betänkande i denna del, men att endast en, nemligen Herr Gumælius, framställt något bestämdt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag ber att för min del få framställa samma yrkande, men äfven att få yttra några ord i ämnet, dervid hufvudsakligen åberopande de värdefulla upplysningar i frågan, som Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet redan lemnat. De ifrågavarande biblioteken äro för lärarnes arbeten, för lärjungarnes utbildning af den största nytta, och dertfore är det af högsta behof, att biblioteken vid läroverken väl vårdas och ändamålsenligt utvidgas. För orternas innebyggare och bildningen i allmänhet är det äfvenledes af största vigt, att bibliotek finnas vid läroverken, ty icke blott lärare och lärjungar vid läroverken draga nytta deraf, utan äfven andra medborgare kunna deraf hafva gagn. Jag erinrar ock slutligen derom, att flera af dessa bibliotek hafva genom de der förvarade skatter visat sig vara viktiga källor för den historiska forskningen inom vårt land. Det har redan blifvit upplyst om det stora antalet volymer i dessa bibliotek vid vissa läroverk, och värden om dessa bibliotek synes mig helt naturligt böra vara ganska makt-påliggande och fordra sin man, åtminstone kräfver den särskilda ansträngningar af dem, som, utom sina öfriga göromål, vilja egna sig deråt. Jag kan icke finna, att det är annat än en inkonsequens af denna Kammare, som alltid brukar intressera sig för de ämnen, som

tjena till att befordra allmän bildning, att nu vägra beviljande af det begärda anslaget af 4,000 kronor, hvarföre jag får förena mig med Herr Gumælius. Ehuru jag helst skulle önska, att detta anslag blefve uppfördt på ordinarie stat, får jag likväl, då jag lärt mig af åtskilliga andra punkter i detta betänkande, att sådant icke har mycken utsigt för sig, inskränka mig till att vördsamt yrka, att, med afslag å Utskottets förslag, Kongl. Maj:ts nådiga framställning måtte på det sätt bifallas, att till förhöjning i arvoden åt bibliotekarierna vid rikets högre elementarläroverk må på extra stat för år 1876 anvisas ett belopp af 4,000 kronor. Jag anhåller vördsamt, att Herr Talmannen behagade framställa proposition på detta mitt yrkande.

*Ang. förhöjdt
anslag till
bibliotekarier
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

Med Herr Staaff instämde *Herr Malmberg*, och förklarade Herr *Gumælius*, det han ville ändra sitt förut gjorda yrkande till likhet med det af Herr Staaff nu framställda.

Grefve Sparre: Nu i ögonblicket yttrade en talare, att han tyckte det var märkvärdigt att för hvarje gång Stats-Utskottet aldrig så litet försökte säga nej till ett anslag, så uppträdde alla möjliga lektorer, rektorer och andra lärda herrar och talade mot Utskottet. Ja, detta är nog sant, men jag har äfven en annan erfarenhet, hvarom jag ber att få erinra, och det är att hvarje gång man inom Lag-Utskottet icke fästat tillräckligt afseende å förslag till ändring i stadgandena angående väghållningsskyldigheten eller inom Stats-Utskottet å framställningar om lättnad i skjutsskyldigheten, så uppträda alla möjliga, jag säger icke lärde män, men hemmansegare och jordbrukare af alla slag, och klandra dessa Utskott för att de varit för njugga. Ja, mine Herrar, det är naturligt att hvar och en, som känner hvar skon klämmer, vill hafva den bättre och tidsenligare gjord, och jag tror visst icke att vi få klandra dem därför. Vi få icke vara alltför stränga, ty jag tror att vi litet hvar göra oss skyldiga till samma svaghet, och det vill jag säga Eder att, när det kommer före saker, som för mig hafva intresse, så förordar jag dem.

Emellertid, och huru varmt jag än nitälskar för bildning, måste jag dock bekänna, att jag i denna fråga icke kan underlåta att instämma med Stats-Utskottet. Det har anslagits betydliga summor af Riksdagen till förbättring af elementarlärarnes löneinkomster på senare tider, och då man nu talat så mycket om det tillmötesgående Kamrarna i detta hänseende visat lärarne, så skulle det verkligen förvåna mig högeligen, om icke äfven dessa å sin sida skulle vilja vara tillmötesgående mot Riksdagen genom att åtaga sig vården om ifrågavarande bibliotek antingen så, att lärarne dela bibliotekariegöromålen emellan sig, eller att de turvis handhafva dessa göromål, den ena det ena året och de öfriga, hvar i sin ordning, eller också på annat lämpligt sätt, med ett ord, något tror jag, de skulle kunna göra härför, och jag beder eder, mine Herrar, noga betänka att vi icke böra spänna bågen för högt, ty då kan det hända att den brister, och vi hafva verkligen begärt och erhållit så stora anslag af representationen, att jag för min del icke vågar begära afslag på Stats-Utskottets hemställan i denna fråga.

Ang. förhöjdt
anslag till
bibliotekarier
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)

Herr A. Rundbäck: Jag har icke begärt ordet, för att göra den ringaste insaga mot min ärade granne till höger, hvilket jag anser obehöfligt, utan endast för att yttra några ord med afseende å sista delen af Grefve Sparres anförande. Han trodde att det skulle gå lätt att ordna besväret med biblioteken vid rikets högre elementarläroverk, derigenom att lärarne sins emellan i tur delade handhufvudet af bibliotekariegöromålen. Ja, detta kan nog gå för sig der antalet volymer uppgår till några hundra, men icke på andra ställen såsom t. ex. i Wexiö, der biblioteket numera uppgår till närmare 30,000 eller i Linköping, der der det innefattar öfver 40,000 band, ty der torde det vara ganska svårt för lärarne att hvar efter annan öfvertaga vården om biblioteket samt hålla ordning på katalogerna och förvärfva sådan bekantskap med göromålen, som erfordras för att rätt sköta en sådan befattning. Jag har endast velat upplysa om detta och har intet vidare att tillägga.

Herr Ola Andersson i Nordanå: Jag har icke begärt ordet för att göra något yrkande hvad beträffar summan i denna jmförelsevis obetydliga fråga, utan jag vill endast svara Grefve Sparre på hvad han sade, att, likasom de representanter, hvilka äro tjenstemän, talrikt uppträda, då fråga är om löneförbättringar och dyrtidstillägg, så göra ock de, hvilka äro jordbrukare, då frågor om lindring och rättelse i jorden ensamt åliggande onera förekomma. Jag vill endast erinra honom om, att vi icke hafva samma tur som de förre i detta hänseende, ty vi hafva nu i 20 -30 till 50 år väntat på en förbättrad lagstiftning angående väghållningsskyldigheten, skjutsningen, m. fl. jorden åliggande besvär och hafva icke ännu sett till några verkliga förbättringar härutinnan.

Hvad nu angår Stats-Utskottets förslag å den förevarande hufvudtiteln, så är ju icke fråga om, att icke vi gerna vilja omhulda bildningen i allmänhet, såväl den vetenskapliga som den medborgerliga. Men man kan dock icke förbise vigten deraf, att dessa anslag hållas inom något så när måttliga gränser. I fjor uppgick förhöjningen å denna hufvudtiteln till något öfver 940,000 kronor i år har ytterligare tillkommit en förhöjning af 119,700 kronor enligt Utskottets förslag. Detta på ordinarie stat. Dessutom är på extra stat föreslaget 1,579,210 kronor, hvarförutan i dyrtidstillägg ett belopp af 167,049 kronor. Detta allt synes mig mana till försigtighet. Jag tror alltså att både Stats-Utskottets och Riksdagens sträfvan att göra besparningar är mer än väl berättigad.

Herr Statsrådet Wennerberg: Blott ett par ord till den siste ärade talaren, på hvars åsigter i allmänhet jag sätter högt värde.

Det är helt visst för Riksdagen liksom ock för denna Kammare en ära, att åttonde hufvudtitelns anslagssummor under de sista åren så ökats, som de gjort. Det finnes intet bildadt land, i hvilket icke just det statsändamål, för hvilket denna hufvudtitel är till, sättes högt, intet bildadt land, der icke farten af dessa anslags tillväxt, lifaktigheten vid deras begärande, villigheten vid deras gifvande är det vack-

raste och största bevis icke allenast på landets materiela välstånd, utan jemväl på detta välstånds oafslätliga begagnande för odlingens högre mål. Det är äfven denna Riksdags ära, enligt min åsigt, att så nu förhållit sig, likasom ock detta säkerligen utgör ej mindre den ärade talarens än min glädje.

Det ifrågavarande lilla anslaget försvinner till en obetydlighet i jämförelse med de fleste andra; men jag ber att få särskildt påpeka af huru stor vigt det likväl är att låta god läsning redan från första början komma den studerande ungdomen tillhanda, och att sålunda bevara dem från all den uselhet, som från enskilda lämbibliotek bjudes den vetgirige till läsning. Och detta sker bäst derigenom, att vid läroverksbiblioteken finnas män, som tillse, att allenast goda böcker der utlånas, att ett sedligt och vetenskapligt intresse hos ynglingarne väckes genom värdefulla originalarbeten eller goda populära framställningar i alla grenar af vetenskapen. Det gagn denna lilla summa härutinnan skulle verka, förmå vi icke beräkna.

*Ang. förhöjdt
anslag till
bibliotekarier
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

Herr Key: Den ärade talaren på venersborgsbänken yttrade sig om de olika och mångskiftande uppfattningar om olika anslag, som här i Kammaren göra sig gällande, och det torde med anledning deraf tillåtas mig att i förbigående göra en helt kort skildring af de vedermodör, som Stats-Utskottets ledamöter hafva att utstå vid behandlingen af statsregleringen.

Det hör till vanligheten, att enhvar inom eller utom riksdagen, som är intresserad för än ett, än ett annat anslag å de särskilda hufvudtitlarne, sticker oss promemorier i händerna och ifrigt framhåller, muntligen och skriftligen, huru just *detta* anslag är af så synnerlig vigt, att det vore en riksolycka att afslå detsamma, under det han villigt erkänner, att de anspråk, som framstälts från en annan sida, äro alltför orimliga och alltför öfverdrifna. Det är härunder naturligtvis mycket svårt att lotsa sig fram emellan alla dessa olika anspråk och tycken, som än kunna finnas berättigade, än delvis oberättigade, än alldeles obefogade. Stats-Utskottet har således en ganska kinkig uppgift, då det på samma gång tillkommer detsamma att göra nödiga besparingar lika väl som att icke gå för långt härutinnan.

Då nu så många talare framhållit behovet af detta anslag till bibliotekarierna vid elementarläroverken, får jag förklara, att, när jag inom Utskottet *icke* tillstyrkte detsamma, jag ansåg mig hafva fullt skäl dertill. Ty om det ock, såsom här blifvit anfördt, finnas åtskilliga bibliotekarier, som ej hafva mera än 50 kronor för sitt besvär, och hvilken summa jag medgifver är högst ringa, så må man dock komma ibåg en sak, som här under diskussionens förlopp icke blifvit omnämnd, men som man kan finna af Utskottets utlåtande, nemligen att vid de större bibliotekerna finnas arvoden, som uppgå till icke mindre belopp än 230, 250, 300, 350 och ända till 527 kronor. Utskottet har för öfrigt föreställt sig, att, då, såsom äfven Herr Eklestastikministern nyss nämnde, lärarne vid våra elementarläroverk måste antagas hysa ett rent pedagogiskt intresse för skolungdomens bildning, så skulle de med den löneförhöjning, som så nyligen kommit dem till

*Ang. förhöjdt
anslag till
bibliotekarier
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

godo, villigt åtaga sig bestyret med bibliotekens skötande, så mycket heldre, som på de flesta ställen deras tid deraf blott behöfver vara högst obetydligt upptagen. På samma gång, som jag derfor anhåller om bifall till Utskottets förslag, ber jag att få nämna, att, efter hvad jag har mig bekant och såvida jag icke blifvit oriktigt underrättad, Utskottets hemställan redan i Första Kammaren blifvit bifallen, liksom att jag icke tror det vara skäl att försöka få frågan afgjord genom en gemensam votering.

Herr Jöns Pehrsson: Det kunde vara öfverflödigt att vidare yttra sig i denna fråga. Men då jag trodde, att jag skulle blifva mycket strängt tillrättvisad af den ärade representanten på venersborgsbänken, så får jag nu tillkännagifva min glädje öfver, att han i sak var af samma åsigt som jag, om ock motiven voro något olika, hvilket dock icke torde vara ousäktligt.

En sak var det emellertid, som han icke vidrörde. Han omnämnde visserligen det stora antal bibliotek, som finnes, men bättre hade varit, om han lemnat några statistiska uppgifter om, huru mycket dessa biblioteker anlitas, ty i sådant fall hade man kunnat få se, huru mycket besvär är förenadt med deras skötande. Då detta emellertid icke är händelsen, tror jag det vara fullt skäl att, med afstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition, bifalla Utskottets hemställan.

Herr Ola Jönsson: Det förundrar mig alldeles icke, att Kongl. Maj:st gjort framställning om detta anslag, emedan jag för min del tror förslaget vara ganska väl behöfligt. Vore det icke någonting annat vi hade att se till, än huruvida detta anslag vore behöfligt eller icke, så skulle jag ock vara benägen att genast rösta för bifall till detsamma. Men jag måste af samma skäl som en föregående talare göra Stats-Utskottet rättvisa, när det i någon mån söker pruta, ty vi kunna icke förneka att statsbudgeten växer med en förfärande hastighet. Slutligen tror jag, att då det finnes så många andra anslag, hvilka vi nödgas afslå, ehuru de kunna vara synnerligen behöfliga, detta är ett tillräckligt skäl för afslag äfven å det nu föreliggande, fastän det, som sagdt, synes mig ganska välbehöfligt. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr A. Staaff: Blott några ord med anledning af Herr Jöns Pehrssons yttrande. Jag har den erfarenheten från ett elementarläroverk, der jag sjelf tienstgjort, nemligen nya elementarskolan i Stockholm, hvars boksamling icke är bland de större, att den person, som der skötte biblioteket, var mycket sysselsatt med utlåning af böcker, hvilka af lärare och lärjungar flitigt begagnades. Jag har också hört, att förhållandet härutinnan på många andra orter i landet varit enahanda.

Jag vill till Herr Jöns Pehrsson nämna, att bibliotekariens befattning består, förutom i utlåning af böcker, äfven i inregistrering af desamma, upprättande af kataloger, som äro vidlyftigare i samma mån biblioteket är större, i räkenskapers förande och mycket mera än man tror för öfrigt höra till ett riktigt skötande af ett bibliotek.

Jag vidhåller det yrkande jag gjort och ber vördsamt Kammaren taga i öfvervägande, huruvida det kan vara skäl att afpruta dessa 4,000 riksdaler, om man å ena sidan tager hänsyn till det mål, som dermed afses, och å den andra den högst obetydliga nedsättning i statsutgifterna, som genom en vägran af det begärda anslaget skulle vinnas.

*Ang. förhöjdt
anslag till
bibliotekarier
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)*

Herr Gjerling: Jag har icke för afsigt att länge upptaga Kammarens tid, utan vill blott nämna, att äfven jag varit i tillfälle att på närmare håll göra mig bekant med förhållandena uti ifrågavarande hänseende inom ett af statens elementarläroverk, ehuru väl det bibliotek, som der finnes, icke är ett af de största. Förhållandet är emellertid, att detta bibliotek mycket flitigt anlitas, och att det besvär, som deraf åsamkas bibliotekarien, ingalunda är obetydligt. Då emellertid för beskaffenheten och omfånget af de göromål, hvilka, oberäknadt bestyret med böckernas utlåning, tillkomma ifrågavarande bibliotekarier, redan af den föregående talaren blifvit utförligt redogjort, och då derjemte de öfriga skäl, som jag, för min del, haft för afsigt att anföra till förmån för höjning i bibliotekariernes nuvarande aflöning, redan af åtskilliga andra talare framhållits, så anser jag mig kunna och böra inskränka mig till att helt enkelt yrka afslag på Utskottets betänkande samt bifall till det förslag, som af Herr A. Staaff framställt.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Sedan Herr Gumælius afstått från sitt särskilda yrkande, återstodo endast tvänne meningar, i öfverensstämmelse med hvilka Herr Talmannen gaf propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels jemväl på yrkandet att, med afslag å nämnda hemställande, det förslag, som Herr A. Staaff under öfverläggningen framställt, måtte varda bifallet; och fann Herr Talmannen den förra af dessa propositioner hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Som emellertid votering begärdes, skedde alltså nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i elfte punkten af utlåtandet N:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, på det sätt bifallit Kongl. Maj:ts nådiga framställning, att, till förhöjning i arvoden åt bibliotekarier vid rikets högre elementarläroverk, anvisas på extra stat för år 1876 4,000 kronor.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, visade 111 ja mot 57 nej, i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.

Punkten 12.

Utskottet hade föreslagit:

att Kongl. Maj:ts nådiga framställning om anvisande af 16,800 kronor för utvidgning af elementarläroverken i Söderhamn, Wadstena och Sköfde från tre- till fem-klassiga, icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Mot detta förslag hade, enligt hvad Utlåtandet utvisade, reservation inom Utskottet afgifvits:

af Herrar Grefve *L. af Ugglas*, *E. af Klint*, *F. Brusewitz*, *R. Montgomery Cederhielm*, *L. M. Nordenfelt*, *P. Olsson* och *C. A. Larsson*, hvilka alla yrkat bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition;

af Grefve *A. Mörner*, som ansett samma proposition böra endast på det sätt bifallas, att för utvidgning af läroverken i Söderhamn och Sköfde ett extra anslag af 11,200 kronor skulle för år 1876 anvisas; samt

af Grefve *G. Sparre*, hvilken velat på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förslag, att de äskade anslagsbeloppen blefvo på extra stat för år 1876 anvisade till Kongl. Maj:ts disposition.

I anledning af Utskottets ofvan berörda hemställan afgåfvos nu yttranden af:

Herr P. Staaff: Jag ber att få tillkännagifva min åsigt derom, att den utvidgning af läroverken i de tre städer, som omnämnas i nu föredragna punkten, bör, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, bifallas. Jag förmodar, att de särskilda representanterne för Wadstena och Sköfde skola framlägga talande skäl för sådan utvidgning i dessa städer och jag inskränker mig derföre till de skäl, som tala för denna förändring i Söderhamn, om hvilka, äfvensom om stadens öfriga förhållanden jag har speciel kännedom. Innan jag öfvergår till öfriga förhållanden, vill jag här bredvid mig framlägga en ritning öfver det skolhus, staden Söderhamn af egna medel och med en kostnad af öfver 62,000 kronor låtit uppföra, för den händelse det skulle bereda någon af Kammarens ledamöter ett nöje att af ritningen taga kännedom. Jag skall ej utbreda mig i några exklamationer eller någon vidlyftig bevisning, utan vill inskränka mig till att helt kort angifva de moment, som böra föranleda bifall till Kongl. Maj:ts, hvad staden Söderhamn åtminstone beträffar, med billighet och rättvisa öfverensstämmande förslag, öfvertygad som jag är, att andra i sin ordning komma att rörorda detta förslag med afseende på städerna Wadstena och Sköfde.

Jag vill då först fästa uppmärksamheten på storleken af staden Söderhamns folkmängd, hvilken enligt senaste uppgifter utgjorde 6,200 personer, hvadan dess läroverk, om dess beskaffenhet borde rättas efter folkmängden, skulle vara det 17:de i ordningen bland de fullständiga elementarläroverken, det 5:te bland de femklassiga och bland de

treklassiga det första, såsom det ock verkligen är. Dessutom har staden, oafsedt ofvannämnda kostnader för läroverksbyggnaden, städse visat ett ospardt nit för undervisningsväsendets främjande, i det den under tiden från och med höstterminen 1862 til höstterminen 1869 med en kostnad af 7,000 kronor underhållit extra lärare vid läroverket, hvarförutom under sistförflutna året för enahanda ändamål användts af stadens medel 1,500 kronor. Hvad statens inkomster från staden Söderhamn angår, hafva desamma årligen uppgått till 179,235 kronor tullmedel och 20,000 kronor bevillning. Af tullmedlen hafva 56,260 kronor utgjort lastpenningar och under sista året hafva ej mindre än 683 fartyg, representerande tillhoppa 65,282 nyläster, från staden utklarersats till utrikes orter. Det är ock allom bekant, att staden är i starkt framåtskridande till följd af dess förträffliga läge och den benägenhet till utveckling, som der tydligen visat sig, och jag kan derföre icke föreställa mig att, då föreliggande fråga nu för fjerde gången, om jag ej misstager mig, eller åtminstone för tredje gången förekommer till behandling vid Riksdagen, dessa billiga anspråk skola fortfarande, såsom Utskottets förslag innehåller, mötas med ett blekladgt nej. Slutligen vill jag nämna, att Söderhamnu låtit uppbygga 4 småskolebyggnader och 1 större folkskolehus, samt beslutit uppförande af ytterligare 1 sådant; och utgör lärjungarnes antal i folkskolan 480 och i småskolorna 400. Alla dessa skäl torde så tydligen ådagalägga att inom samhället råder en allmän önskan och sträfvan efter bildningens större spridning, att anledning nog torde förefinnas till att bifalla Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, i hvad den rörer Söderhamns läroverk, och jag betvivlar ej, att representanterne för Wadstena och Sköfde skola kunna andraga skäl, som tala för bifall till denna proposition i sin helhet. För min del har jag redan varit i tillfälle att inhemta hvad hos Kongl. Maj:t förekommit med afseende på läroverken i de båda sistnämnda städerna och med anledning af hvad jag sålunda inhemtat, kommer jag att rösta för äfven dessa läroverks förändring till femklassiga.

På grund häraf yrkar jag afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Grenander: Med afseende på det otillfredsställande i undervisningens så väl omfattning som afslutning vid de treklassiga elementarläroverken, föreställer jag mig en utvidgning af sådana läroverk önskelig, för så vidt de visat sig deraf förtjenta och för sådant ändamål lämpliga. För öfrigt lär icke skäl vara att antaga, det dylik förändring kommer att ifrågasättas med så många flera än de, som vid denna riksdag blifvit dertill föreslagna, att stateus utgifter för elementarläroverken derigenom komme att nämnvärdt höjas, om ens någon förhöjning alls deraf skulle uppstå vid betraktande af att, derest föreslagna förändringen vidtages, lärjungeantalet vid de högre elementarläroverken säkerligen skulle minskas, hvaraf åter blefve en följd att många af der nu anställde extra lärare blifva obehöfliga. Jag kommer derföre att för min del tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Då Herr C. A. Larsson i sin reservation gifvit anledning för

Om anslag till utvidgning af vissa elementarläroverk.
(Forts.)

*Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

dem, som hafva kännedom om förhållandena uti ifrågavarande hänseende i städerna Sköfde och Söderhamn, hvilken kännedom dock lätteligen kunnat inhämtas af Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, att derom yttra sig, för att visa dem lika berättigade med Wadstena, vill jag tillika på grund af min bekantskap med Sköfde, angående elementarläroverket derstädes, meddela den upplysning att detta läroverk är det bland rikets treklassiga, som, allt sedan det blef sådant, haft det största antalet lärjungar och till och med flera sådana än 10 af de 16 i riket befintliga femklassiga läroverk. Detta läroverk har vid tre särskilda tillfällen uti afgifna motioner blifvit ifrågasatt till enahanda utvidgning, som af Kongl. Maj:t nu föreslagits, och dessa motioner hafva afvisats dermed, att en sådan fråga ansetts böra väckas genom en Kongl. proposition. Nu föreligger en sådan, men det oaktadt har Utskottet afstyrkt bifall till densamma under åberopande af en Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvilken skrifvelse likväl, såsom Grefve af Ugglas uti sin vid betänkandet fogade reservation ganska riktigt anmärkt, ej har afseende å de slags läroverk, hvarom nu är fråga, utan endast de fullständiga. Om nu så är förhållandet, och då Utskottet nu ej anfört annat skäl för afslag å Kongl. Maj:ts förslag, torde jag hafva skälig anledning att hoppas på frångång för detsamma.

Jag vill äfven, i likhet med den siste ärade talaren, påpeka några omständigheter i öfrigt, beträffande det samhälle, hvarinom ofvannämnda läroverk är befintligt; och får jag för sådant ändamål upplysa: *att* staden Sköfde som har omkring sig en folkrik omnejd, gått betydligt framåt under de senare åren; *att* den gjort stora uppoffringar för så väl folkskoleväsendets ordnande som stadens försköning och i åtskilliga andra afseenden; *att* den beslutat anskaffandet af en dyrbar lokal för det ifrågasatta femklassiga läroverket; *att* lärjungarnes antal för närvarande utgör 81, men att det varit uppe ända till 92; samt *att* detta läroverk för närvarande har flera lärjungar, än de tre femklassiga inom Skara stift. Vid dessa förhållanden måtte väl vara skäl att bifalla den Kongl. propositionen.

Vidare vill jag nämna, att jag är öfvertygad om, att, derest samma åsigt i afseende på behandlingen af motioner inkomna efter motions-tiden nu i sammanhang med en sedermera inkommen Kongl. proposition varit gällande vid förra riksdagen som vid denna, så hade Sköfde läroverk utan tvifvel redan varit femklassigt, ty jag hade vid förra riksdagen anmält mig för afgifvande af en motion i sådant syfte i sammanhang med framlemnandet af den Kongl. propositionen om elementarläroverkens ordnande, men jag tog tillbaka min anmälan till följd af den bekanta behandling, som Herr Westerdahls motion i likartadt fall rönt. Nu veta vi att under denna riksdag förfarits på annat sätt med en efter motionsiden i sammanhang med en Kongl. proposition af en ledamot inom denna Kammare väckt motion om veterinärväsendets ordnande. Jag nämner detta, på det att Kammaren må tackas begagna detta tillfälle att tillrättaställa den för Sköfde läroverk ogynsamma följden af dess inkomseqvens i grundlagstolkning och för att erinra derom att hvarje Kammarens ledamot bör ske lika rätt vid motioners upptagande. Här kan måhända talas om att före-

liggande fråga synes vara af ringa vikt, men den är deremot högst betydande för de orter den gäller, ty ovigtigt är visserligen icke att barnen under de första skolundervisningsåren vårdas i hemmen, och att tillfälle gifves att genom en enklare avslutad skolkurs få deras anlag pröfvade med afseende på föräldrars och målmäns åtgöranden för deras framtid; och under vår tids dyra lefnadsomkostnader torde för fåtalet föräldrar tillfälle förefinnas att för skolundervisning skicka sina barn från hemorten.

Under uttalande af den öfvertygelsen, att alla elementarläroverk med mindre än 5 klasser ej på önskvärdt sätt uppfylla sitt ändamål, och att således framställningar om utvidgning af derutaf förtjenta treklassiga elementarläroverk till femklassiga böra understödjas; samt då jag derjemte tror att, huru läroverken än komma att ordnas, de femklassiga dock skola bestå, vågar jag således yrka, det Kammaren med afslag å Utskottets förslag måtte bifalla den Kongl. propositionen i det ämne, hvarom nu föredragna punkt i betänkandet handlar.

Herr C. A. Larsson: Då jag i min mot Utskottets utlåtande i denna punkt afgifna reservation anført mina åsigtter i föreliggande fråga, belöfver jag nu icke vara vidlyftig i mitt resonement. Utskottet anför ej annat skäl för sitt afstyrkande än den skrifvelse, som år 1874 af Riksdagen affäts till Kongl. Maj:t och som gick ut på att rangera om de högre elementarläroverken och inskränka deras antal. Denna skrifvelse innefattade således icke någon slags framställning om förminskning af de 5-klassiga läroverken, ty vi äro ju alla ense derom, att dessa läroverk, synnerligen de med real linie, äro af den största nytta för dem, som ämna gå den praktiska vägen; de öfriga, de högre eller fullständiga läroverken kunna vara behöfliga för ett mindre antal lärjungar som ämna sig in på tjenstemannabanan eller gå den vetenskapliga vägen, men de femklassiga afse blott att bibringa den såsom underlag för blifvande yrkesbildning nödiga undervisningen. Då man nu emellertid är temligen ense om, att de 3-klassiga läroverken ej medföra någon särdeles stor nytta, anser jag det vara lämpligt, att de så snart som möjligt ombildas till 5-klassiga, för att ändamålet med dem må vinnas. Att ej detta skett på en gång har berott på många omständigheter; men i samma mån som utrymme beredes i orterna för 5-klassiga läroverk, bör man ej hesitera att der-till anslå nödiga medel.

Man har yttrat farhågor för det prejudikat, som genom ett bifall till hvad Kongl. Maj:t här hemställt skulle gifvas, och sagt, att de öfriga 3-klassiga läroverken snart skulle komma efter och tillvinna sig enahanda fördelar; för min del kan jag, om så skulle ske, ej finna någon särdeles stor olycka deruti. Dessa 3-klassiga läroverk äro till antalet 16, och om man gäfve hvar och ett af dessa 5,600 kronor, så skulle det ej kosta mera än 89,600 kronor, för att göra alla de läroverk, som nu äro 3-klassiga, till 5-klassiga — en utgift som för en hufvudtitel med en slutsumma så hög som denna, skulle vara försvinnande liten i förhållande till det stora hela. Då nu icke allenast af Kongl. Maj:ts proposition utan ock af de till Kongl. Maj:t ingifna,

*Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

*Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

vid min reservation fogade skrifter, framgår att, beträffande Wadstena, det är af behovet påkalladt att få dervarande läroverk utvidgadt till 5-klassigt, så tror jag, att man icke bör motsätta sig en sådan utvidgning. Jag tror icke heller, att detta skulle föranleda någon så stor förlust, ty, som man vet, äro de större läroverken öfverbefolkade, i följd hvaraf stora summor måste anslås till extra lärare. Detta skulle ej behövas, om de 3-klassiga läroverken blefve ombildade till 5-klassiga, enär strömmen af lärjungar då blefve mellan de olika läroverken jemnare fördelad.

I likhet med den föregående talaren ber jag Herrarne vara öfvertygade, att lokalintresset här icke gör sig så öfvervägande gällande, att icke goda skäl i öfrigt kunna finnas för att understödja förslaget. Det ländar nemligen till nytta icke ensamt för städerna, utan naturligen äfven för hela den omkringliggande orten, ty det är tydligt, att för dem, som nödgas skicka sina barn till läroverk, det är fördelaktigt att hafva dessa läroverk så nära som möjligt. Vi veta nemligen, att i de större stiftstäderna lefnadskostnaderna äro dyrare än i de mindre städerna, och att det således för fattiga föräldrar, som önska att deras barn måtte få lära sig så mycket som möjligt, är till stor fördel, ju mera uti dessa, icke blott mera närbelägna, utan äfven med afseende på lefnadskostnaderna mindre dyra, städer kan få läras. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Utskottets hemställan, allrahelst som de motiver Utskottet såsom stöd för sitt afstyrkande anfört icke äro jemförliga med dem, som i Kongl. Maj:ts proposition innehållas.

Herr Jonas Andersson i Häckenäs: Då icke heller jag kunnat gilla det slut, hvartill Utskottet kommit, ber jag med några ord få angifva mina skäl dertill. Det kan visserligen ej förtänkas Stats-Utskottet, att det i fråga om tillökade auslag finner något betänkligt att bifalla dylikt, synnerligen som budgeten på senaste tiderna stegrats i ganska betänklig grad. Men hvad angår utgifterna för våra undervisningsverk, anser jag för min del att, såvidt dessa äro väl ordnade och undervisningen bestrides på ett ändamålsenligt sätt, sådana utgifter icke äro illa använda. Jag tilltror mig visserligen icke att i detta fall i detalj kunna bedöma, huruvida anordningarne äro fullt nöjaktiga, och än mindre huruvida undervisningen bedrivs på ett tillfredsställande sätt. Jag vill blott påpeka några omständigheter, som böra i väsendtlig måå inverka på bedömandet af denna fråga. Man har på senare tider allt mera och mera uttalat och erkänt behovet af den reala liniens bättre tillgodoseende än hittills; detta har äfven från Kongl. Maj:t blifvit uttaladt, och Riksdagen anhöll för lidet år i särskild skrifvelse, att Kongl. Maj:t ville taga i betraktande, huruvida icke ett något inskränktare antal fullständiga klassiska läroverk skulle kunna för det med dylika läroverk afsedda ändamål vara nöjaktigt och, såsom en följd deraf, de fullständiga reala läroverken utvidgas och blifva flera. Ifrågavarande skrifvelse berör således ej annat än regleringen mellan de fullständiga klassiska och de fullständiga reala läroverken.

När det nu allmänt framhålles, att den reala undervisningen bör på något bättre sätt än hittills varit fallet tillgodoses, så ber jag att få erinra om den betydelse och det inflytande, som de 5-klassiga läroverken både hafva och böra komma att få efter den bättre anordning, som blifvit af regeringen föreslagen i det hänseendet att vinna ett mera afslutadt helt, såväl vid de 3-klassiga som 5-klassiga läroverken. Om detta kommer att ske, så måste de 5-klassiga läroverken intaga den hufvudsakligaste rolen och hafva det viktigaste inflytande på den allmänt medborgerliga eller s. k. reala bildningen i vårt land. Vid dessa läroverk kan nemligen — såsom till och med fackmän erkänna — en mera fullständig kursafslutning anordnas utan att rubba den klassiska undervisningen, som hittills gått i jemnbredd och samband med den reala undervisningen; men vid de 3-klassiga läroverken är förhållandet icke detsamma, ty derifrån kan man icke tänka sig, att lärjungarne utgå i det medborgerliga lifvet med det tillräckliga kunskapsmått, som nu i allmänhet fordras och ännu mindre låter det tänka sig, att lärjungarne från de 2-klassiga läroverken äro mogna att ingå i fackskolorna, under det att deremot från de 5-klassiga läroverken de som icke vilja fortsätta på den lärda banan, kunna öfvergå till landtbruksskolorna, skogsinstitutet och teknologiska institutet — dessa praktiska fackskolor, dit en stor del ynglingar nu vända sig. Det är därför jag anser det vara af så stor vikt att befrämja uppflyttningen af de 3-klassiga läroverken till de 5-klassiga, emedan på detta sätt den reala undervisningen och den medborgerliga bildningen kommer att vid elementarläroverken befrämjas.

*Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

Jag vill icke förneka den stora betydelsen af lärda skolor för den vetenskapliga bildningens skull; men läroverken för den klassiska undervisningen behöfva ingalunda förefinnas till så stort antal som nu är förhållandet, utan det är mera af vikt, att de, som icke vilja beträda den klassiska linien, i en trakt med stor folkmängd på nära håll hafva tillgång till ett särskildt läroverk för den reala undervisningen. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på, att våra fullständiga elementarläroverk, åtminstone de som äro mera allmänt kända och erkända, äro så överbefolkade såsom t. ex. Linköpings läroverk, att mängden af lärjungar länder undervisningen till stor skada.

Hvad nu särskildt dessa ifrågavarande 3-klassiga läroverken angå, hoppas jag, att litet hvar erkänner, att fullkomligt giltiga skäl blifvit anförda för deras uppflyttande till 5-klassiga. Visserligen har det framhållits och kommer måhända äfven att framhållas, att andra 3-klassiga läroverk skulle kunna framkomma med samma pretention; men på samma gång jag medgifver, att detta kan komma att ega rum, skall jag, för den händelse behofvet blir lika väl utredt som med de förevarande, gerna lemna mitt bifall äfven till de öfrigas utvidgning. Jag vill framhålla denna min åsigt för att visa, det jag vid understödjande af Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition handlar i den allmänna bildningens intresse, men ej till följd af något lokalintresse, såsom många måhända skulle kunna tro.

Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Forts.)

Då det nämnts, att befolkningens antal i städerna för frågans afgörande bör uppmärksammas, anser jag mig böra framhålla, att städerna icke uteslutande få betraktas såsom den bestämmande faktorn härutinnan; ty äfven vid landtbefolkningens yttrade behof af bättre undervisningsanstalter än våra treklassiga elementarläroverk bör afseende fastas lika väl som vid städernas i samma hänseende uttryckta önsknigar. Jag anser mig just på grund deraf, så väl att alla myndigheter, som i frågan afgifvit yttrande, framhållit behofvet af de ifrågavarande läroverkens utvidgning, som ock att Regeringen, med dess mera vidt-omfattande blick öfver det stora hela, ansett utvidgningen nödvändig, kunna yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag och afslag å Utskottets betänkande i föreliggande punkt.

Med Herr *Jonas Andersson* förenade sig Herr *Aug. Peterson* i Tuna.

Grefve Sparre: Redan vid flera föregående tillfällen har jag framhållit min åsigt, att ett ändamålsenligt ordnande af den reala undervisningen är en för vårt land ganska viktig fråga. Sveriges rol som stormakt är utspelad och traditionerna från den tiden hafva förbleknat. Vår framtid beror derpå, att vi blifva icke ett på krigiska bragder begifvet folk, utan en industriidkande nation. Våra ännu nästan obegagnade naturliga rikedomar, våra skogar och strömmar mana oss dertill. Men en fullständig grundläggning af ett industriellt lif saknas ännu. Det måste erkännas, att mycket i den riktningen på senare tiden blifvit åtgjort, men ännu saknas mycket och deribland äfven ett med hänsyn till industriens befrämjande ordnad undervisningssystem.

I den begäran om ett ändamålsenligt ordnande af den reala undervisningen, som 1873 års riksdag aflät, låg tydligen ett tillkännagifvande af representationens åsichter i detta ämne. Vid sådant förhållande är det klart, att äfven en anticipation af hvad som i det afseendet kan komma att framdeles vidtagas, befrämjar ändamålet, och det synes mig därför välbetänt, att Riksdagen bifaller hvad nu Kongl. Maj:t äskat för trenne treklassiga läroverks utvidgning till femklassiga. Treklassiga elementarläroverk svara icke mot behofvet. De äro icke stort bättre än högre folkskolor och kunde kanske lämpligen öfverlemnas åt kommunernas egna omsorger. Vill staten draga försorg om den reala undervisningen, så bör den se till, att de unga eleverna åtminstone hana upp till femte klassen, dit de komma just vid de år, då man kan hoppas att den elementära undervisningen i matematik, fysik o. s. v. skall bära någon frukt. Man säger visserligen, att lärjungarne — om de önska fortsätta — kunna flytta till ett annat närbeläget läroverk med flera klasser, men detta är icke detsamma som att i hemorten ega en mera fullständig bildningsanstalt. Det är icke så aldeles gifvet, att de föräldrar, hvilka kunna hålla sina söner i skolan, om denna finnes i samma stad eller i närmaste grannskapet, förmå bekosta sönerns vistande på främmande ort eller hafva några, åt hvilka de kunna anförtro dem och af sådan anledning torde den unge elevens skolgång ofta blifva afbruten, när det ofullständiga läroverket i orten icke länge förmår bibringa honom större

kunskapsmått. Jag anser det således rent af för misshushållning att bibehålla de treklassiga elementarläroverken, samt att dessa, så vida ej staten vill utvidga dem till femklassiga, böra öfverlemnas till kommunerna.

Med afseende å nu ifrågavarande trenne lägre elementarläroverk, är upplyst, att de ligga i tätt befolkade, industriela och förmögna orter, samt att lärjungeantalet är ganska betydligt, jemförelsevis med antalet vid andra likstälda bildningsanstalter. Då derjemte alla myndigheter enstämmigt uttalat sig för deras uppflyttande till femklassiga, så synes mig alla skäl tala för bifall till det förslag härom Kongl. Maj:t framlagt. Riksdagen bifaller så ofta stora summor, att de begärda 16,800 kronorna till tre särskilda, väl behöfliga reala läroverk synes mig vara en ofantligt liten summa i förhållande till nyttan, och jag hoppas att Kammarerna icke i detta fall vill pruta.

Jag anhåller att få instämman med de talare, hvilka yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Magnus Jonsson: Jag har icke begärt ordet för att förlänga diskussionen, utan endast för att tillkännagifva, att jag till alla delar instämmer med Herr Häradshöfving P. Staafl.

Herr Jöns Rundbäck: Då jag i denna fråga befinner mig på samma ståndpunkt som majoriteten af Stats-Utskottet, så ber jag att få förutskicka den anmärkningen, att orsaken dertill icke ligger i någon den minsta animositet mot de nu i fråga varande trenne stadskommuner, från hvilka en begäran om deras elementarläroverks utvidgning till Kongl. Maj:t ingått, och ännu mindre i någon dylik sinnesstämning mot undervisningen i allmänhet. Stats-Utskottet har i min tanke tillräckligt motiverat sitt afslag, ehuru kanske icke så fullständigt som det bort, emedan Utskottet icke i alla möjliga frågor kan medhinna att skriva långa och breda betänkan, och jag ber därför till en början endast att få i minnet återföra ett för oss alla, här församlade, känt förhållande.

För tjugu år sedan funnos i vårt land icke flera än tolf högre elementarläroverk jemte några så kallade trivialskolor och de tvänne högre läroverken i Stockholm. Detta antal ansågs då tillräckligt; men så är numera icke förhållandet. För närvarande hafva vi i Sverige icke mindre än 31 fullständiga, 25 femklassiga, 16 treklassiga och 8 tvåklassiga, eller tillsammans 76 elementarläroverk, förutom 20 pedagogier. Under den gamla tiden, då, som vi veta, de flesta af lärjungarne måste göra ganska långa och besvärliga resor för att komma till läroverket, förspordes dock icke några synnerligen starka klagomål öfver denna olägenhet. Nu deremot, då kommunikationerna i förhållande till fordom blifvit så underlättade, att lärjungen i allmänhet efter en resa om endast några få timmar kan komma till närmaste stad med ett fullständigt läroverk, nu finner man det upprörande och beklagar sig öfver, att man skall behöfva färdas den lilla vägen, hvar och en vill hafva ett fullständigt läroverk i sin stad ock snart nog kanske äfven i sin by. Ett sådant tillvägagående bär sig emellertid icke i längden; staten kan i längden omöjlig up-

Om anslag till utvidgning af vissa elementarläroverk.
(Forts.)

Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Forts.)

fylla alla anspråk på utvidgning af elementarläroverken, som kunna från kommunerna framställas — ty klart är ju, att, om man medgifver, att det ena treklassiga läroverket skall blifva femklassigt, så måste man naturligtvis också uppflytta det andra treklassiga läroverket till samma klass. Man säger att de tre- och tvåklassiga läroverken äro onyttiga och antingen böra uppflyttas till femklassiga, eller ock borttagas. Men hvad skulle väl följdén blifva af den förra åtgärden? Jo, ingen annan än den, att man sedan skulle begära att få dessa femklassiga läroverk till fullständiga och detta precis af samma skäl, som man åberopat för att få dem till femklassiga — de långa afstånden och de besvärliga resorna. Vill Riksdagen visa den frikostigheten att gå in på ett sådant arrangement, så gerna för mig, men intill dess frågan derom blifvit klart och fullständigt utredd, tror jag det vara bäst att se tiden an och stanna der man är.

Stats-Utskottets förslag har äfven i ett annat afseende mycket, som talar för sig. Kongl. Maj:t inkom, som bekant, vid sistlidet års Riksdag med ett förslag om inrättande af 14 eller 16 särskilda realskolor. Stats-Utskottet tillstyrkte dock till och med 21 dylika skolor; ty hvarje ort, som hade ett på den klassiska linien fullständigt läroverk, ville hafva detsamma fullständigt äfven på den reala linien, och de orter, som endast hade femklassiga läroverk, önskade att få dessa fullständiga, åtminstone på den reala linien. Riksdagen afslog emellertid Utskottets förslag, ty den ansåg det omöjligt att upprätta så många nya läroverk och trodde, att innan ett sådant arrangement vidtoges, det tvärtom vore skäl att indraga eller förminska antalet af de redan befintliga på den klassiska linien. Otvivelaktigt är ock, att, såsom en föregående talare sagt, de klassiska studierna nu för tiden icke kräfva det stora antal läroverk, som för dem finnes inrättade, utan att man i stället borde göra somliga af dessa läroverk fullständiga endast på den reala linien, andra endast på den klassiska.

Det har såsom ett afgörande skäl för utvidgningen af Söderhamns elementarläroverk framhållits, att folkmängden i Söderhamn är större än i någon annan stad med treklassigt läroverk. Jag medgifver, att så är förhållandet, men denna omständighet utgör, enligt min tanke, icke något bevis för nödvändigheten af den ifrågasatta utvidgningen, ty i så fall borde man väl icke nöja sig med att göra elementarläroverket till femklassigt, utan heldre till ett fullständigt elementarläroverk; ty det finnes icke mindre än tolf städer i Sverige med fullständiga elementarläroverk, som hafva mindre antal innevånare än Söderhamn. Skulle nu folkmängden vara den bestämmande faktorn i fråga om hvilka läroverk som skulle vara fullständiga eller icke, borde Söderhamns läroverk således antingen uppflyttas bland det förra slaget eller också de andra upphävas. Jag för min del kan dock icke gilla hvarken den ena eller den andra utvägen. Vidare har man sagt, att Söderhamn lemnar en så stor tullinkomst, två hundra tusen riksdaler. Men detta kan väl icke vara något skäl för att göra stadens elementarläroverk femklassigt? Ty i så fall skulle vissa andra städer, t. ex. Stockholm, Göteborg och Malmö, med sina

ojemförligt större tullintrader, ovilkorligen vara berättigade till att få hvar sitt universitet, och t. ex. Trosa, som har en tullföreståndare, ega rätt framför Strengnäs, som icke har någon sådan, att få ett fullständigt elementarläroverk.

Ett ytterligare skäl för den ifrågasatta utvidgningen, hvilket här uppgifvits, är det stora lärjungeantalet i de trenne ifrågavarande läroverken. Jag erkänner, att detta är ett ganska viktigt skäl. Men om t. ex. elementarläroverket i Sköfde, hvilket i det afseendet för närvarande står främst, på den grund uppflyttas till femklassigt, så är det klart, att man ett annat år skall säga om det treklassiga läroverk, som då har högsta lärjungeantalet, att, eftersom Riksdagen antagit den principen, att det treklassiga läroverk, som vid en viss tid har största antalet lärjungar, skall uppflyttas till femklassigt, detta också bör blifva femklassigt. Man skall sålunda fortgå på denna väg, så länge det ännu finnes ett enda treklassigt läroverk, som ännu icke blifvit utvidgadt. Skulle för öfrigt detta skäl anses afgörande för Sköfde, så kan det deremot icke tillämpas, vare sig på Söderhamn eller Wadstena. Det finnes nemligen flere treklassiga elementarläroverk med större antal lärjungar än elementarläroverken i Wadstena och Söderhamn, t. ex. Alingsås med 47, Arvika med 52, Askersund med 47 lärjungar samt Falköping med 1 lärare och 42 lärjungar, alla således i lärjungeantal öfverstigande Wadstena och närmande sig till Söderhamn. Är det lärjungeantalet, som skall bestämma antalet klasser i elementarläroverken, böra således läroverken i de nu uppräknade fyra städerna äfven göras femklassiga. Vill man för öfrigt söka dylika skäl till stöd för sin åsigt, så äro dessa lätta nog att finna litet här och hvar. Jag för min del får dock säga, att jag tror det vara bäst att uppskjuta med alla utvidgningar af elementarläroverken, till dess frågan om den ifrågasatta nya organisationen med sina särskilda reala och klassiska skolor blifvit mera fullständigt utredd. Dernäst vill jag hänvisa kommunerna, hvilkas intresse för skolväsendet i allmänhet jag respekterar, till det i punkten 16 af detta betänkande föreliggande, af Herr Lyth väckta förslaget, i hvilket på väl grundade skäl föreslås ett annat sätt, hvarpå denna invecklade och oupphörligen återkommande fråga skulle i min tanke kunna lyckligt lösas. Skulle nemligen, såsom Herr Lyth föreslagit, staten lemna bidrag till de enskilda elementarläroverken, blefve detta utan tvifvel för staten mycket billigare, än att på egen bekostnad utvidga de gamla offentliga läroverken, eller inrätta nya sådana, och tillfälle skulle beredas kommunerna att, i full öfverensstämmelse med det intresse för skolväsendets ordnande, som inom dem förefinnes, upplöja dessa privata läroverk till femklassiga eller fullständiga, hvilket helst de ville. Genom ett sådant tillvägagående, hvilket jag för min del anser för det enda rätta, skulle stadskommunerna och kringliggande orter icke heller blifva förhindrade att förskaffa sig sådana läroverk, som de önskade och behöfde.

Beträffande slutligen anmärkningen om lärjungarnes långa och besvärliga resor till läroverken, vill jag gerna medgifva, att många af de elever, som nu besöka elementarläroverken, och hvilkas föräldrar

Om anslag till utvidgning af vissa elementarläroverk.
(Forts.)

*Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Fortn.)*

äro bosatta på landet, ofta kunna hafva ganska lång väg att färdas för att blifva i tillfälle att besöka skolan. Men dessa lärjungar måste ju under alla omständigheter underkasta sig de med resorna till staden förenade olägenheter. För öfrigt finnes det också landskommuner med större antal innevånare, än hvar och en af flertalet utaf rikets städer, Söderhamn inbegripet — jag känner sjelf en dylik kommun — hvilka af staten icke fått andra skolor än vanliga folkskolor. Dessa kommuner skulle ju med lika stort skäl, som de nu ifrågavarande stadskommunerna, kunna göra anspråk på att få femklassiga elementarskolor. Vill man utvidga de treklassiga elementarläroverken, så kunde för öfrigt utom de nu nämnda fyra städerna, t. ex. äfven den lilla staden Ämål få sitt elementarläroverk femklassigt; afståndet från det treklassiga elementarläroverket i den staden till närmaste fullständiga elementarläroverk berättigar till en utvidgning af dess elementarskola lika mycket som Söderhamns, Wadstenas och Sköfdes aflägsenhet från de dem närmast belägna fullständiga elementarskolorna. Med ett ord, vill man göra sig det besväret att leta efter skäl, nog kan man då alltid finna något, det må vara fråga om hvilken kommun som helst, icke endast om Söderhamn, Wadstena eller Sköfde. Men, som sagdt, jag tror icke, att de för utvidgningen af elementarläroverken i dessa tre kommuner andragna skäl kunna anses afgörande och yrkar således bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Peter Olsson: Då jag reserverat mig mot denna punkt, så tillåter jag mig i anledning deraf att yttra några ord. Först och främst vill jag nämna, att den utredning rörande behovet af de ifrågavarande trenne läroverkens uppflyttning från treklassiga till femklassiga, hvilken förefinnes uti Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet, synt mig vara fullkomligt tillfredsställande. Men det är icke blott detta behof och denna utredning, hvarpå jag grundat mitt tillstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag; jag har äfven stödt detsamma på rent praktiska skäl. Jag tror nemligen, att det lär vara Riksdagen angeläget att biträda hvarje förslag, som går i riktningen af att minska det nuvarande stora tilloppet till våra fullständiga klassiska elementarläroverk. Jag tror, att tilloppet till dessa elementarläroverk har varit och måhända ännu är så stort, att man med afseende å detsamma kan hysa ganska stora betänkligheter. Då, å andra sidan, behovet af allmän medborgerlig bildning torde vara nog stort för att icke kunna tillfredsställas af de treklassiga elementarläroverken, och då derjemte den yngling, som genomgått ett femklassigt läroverk, fått sitt behof af bildning något så när tillfredsstäldt, så betänka sig hans föräldrar säkerligen mera än en gång, innan de skicka honom till ett fullständigt klassiskt läroverk, helst om de önska, att han, så vida han har anlag derför, skall egna sig åt ett praktiskt yrke, då deremot af dem, som en gång inkommit i ett fullständigt läroverk, enligt hvad erfarenheten visat, högst få lemnat det, förrän de till fullo genomgått detsamma.

Jag tror således, att den riktning, hvarom här är frågan, eller att höja treklassiga elementarläroverk till femklassiga, skall vara ett

steg till att minska tilloppet till de fullständiga elementarläroverken, på samma gång behofven på allmän medborgerlig bildning tillfredsställas. Derigenom, om denna uppfattning är riktig, skall man också kunna åstadkomma en ekonomisk besparing, som så ofta uttalas vara önskvärd.

Jag har icke något specielt intresse med afseende på de trenne läroverk, hvarom nu är fråga. Jag har blott velat betrakta frågan i dess allmänlighet; och med fästadt afseende på de skäl, jag nu anfört, har jag icke kunnat komma till annat resultat än det, hvartill Kongl. Maj:t kommit. Jag skulle således i öfverensstämmelse med min reservation nu yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition; men då jag har mig bekant, att Första Kammaren redan bifallit Grefve G. Sparres reservation, som innefattar hemställan om bifall till den Kongl. propositionen på det sätt, att de äskade anslagsbeloppen, tillhoppa 16,800 kronor, måtte på *extra* stat för år 1876 uppföras, och det utan tvifvel är önskvärdt, att båda Kamrarna fatta öfverensstämmande beslut, derest man vill bifalla anslaget, så torde det vara lämpligt att göra den afvikelse från Kongl. Maj:ts förslag, att summan på extra stat uppföres; i följd hvaraf jag yrkar, att Grefve Sparres reservation måtte blifva jemväl af denna Kammare bifallen.

Herr A. Staaff: Jag vill endast i största korthet yttra mig i frågan, då jag blifvit i hufvudsak förekommen af den talare, som nyss hade ordet, och han så fullständigt utvecklade de skäl, som tala för bifall till Kongl. Maj:ts framställning, att de synas mig böra vara öfvertygande.

Från den tid, då jag hade med läroverk och skolfrågor att göra, har jag den bestämda erfarenheten och den vissa öfvertygelsen, att de två- och tre-klassiga elementarläroverken i allmänhet icke äro af föräldrar och målsmän synnerligen högt värderade, just derföre att de icke vilja hastigt flytta barnen från ett läroverk till ett annat, utan helst hafva dem längre tid vid samma läroverk. Det är således, efter min tanke, allt skäl att, då ett treklassigt läroverk synes vilja uppblomstra och ortförhållandena gifva stöd deråt, man också låter det blifva femklassigt. Deraf vinnes icke blott, att detta läroverk blifver behöfligt utvidgadt, utan äfven den stora fördelen, att öfverbefolkning vid de fullständiga elementarläroverken undvikas; ty jag anser detta orimliga lärjungeantal vid sistnämnde läroverk, som nödvändigt måste uppkomma derigenom, att man alltför mycket hushållar i frågan om de små läroverkens utvidgning, vara en positiv skada för de fullständiga läroverken. Af en sådan öfverbefolkning, hvilken har uppgått ända till 500 à 600 lärjungar, följer ökad svårighet för rektor att handhafva disciplin och ordning vid läroverket. Deraf följer äfven behof af att auställa en mängd extra lärare, hvilket, då de äro på flyttbar fot, icke är för läroverket nyttigt, och deraf följer slutligen, att åtskillige lärjungar, som skickats från de små elementarläroverken till de fullständiga, ofta endast genom händelsernas gång komma att der kvarstanna, oaktadt de bort stanna långt tidigare. Således äfven för att i sin mån förekomma ett alltför stort tillopp af lärjungar till

Om anslag till utvidgning af vissa elementarläroverk.
(Forts.)

*Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

universitetet och statens embeten är Kongl. Maj:ts förslag synnerligen behjertansvärdt, och jag måste för den skull på det lifligaste med hänsyn icke blott till desse läroverks ställning utan äfven till de andra förhållanden, jag nu påpekat, yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Men då jag anser det vara lämpligast, att vi fatta lika beslut i frågan med Första Kammaren, vill jag förena mig med Herr P. Olsson och yrka bifall till Grefve G. Sparres vid utlåtandet fogade reservation.

Herr A. Rundbäck: Då jag hufvudsakligen hade för afsigt att betrakta frågan från samma synpunkt, som Herr P. Olsson, så kan jag inskränka mig till att instämma med honom, i hvad han yttrat rörande fördelen af femklassiga elementarläroverk. I dem kunna lärjungarne under en längre tid få en sådan undervisning, att de vid konfirmationsåldern äro mogna att derifrån utgå i det allmänna lifvet, då de inhemtat så stora kunskaper, att de kunna utgå till de olika yrkena. Jag tror således, att klokheten bjuder, att, der behofvet deraf visar sig framstående, inrätta sådana läroverk.

Hvad nu beträffar utvidgningen af de tre ifrågavarande elementarläroverken, hafva enahanda framställningar redan förut blifvit gjorda till Riksdagen, som dock afslagit dem på den goda grund, att de framburits af enskilda motionärer. I det särskilda Utskott, som för två år sedan behandlade frågor rörande elementarundervisningen och hvaraf jag var ledamot, afstyrktes motioner i enahanda syfte. Jag instände i detta afstyrkande derföre, att jag ansåg, att man i dylika frågor bör följa den princip att endast efter det ärendet undergått behöflig och noggrann utredning hos Kongl. Maj:t bifalla dylika anslag. En sådan framställning från Kongl. Maj:t föreligger nu; och jag vet verkligen icke hvad som skall göras för att vinna Riksdagens bifall i dylika fall, om man hvarken vill fästa afseende vid enskilda motionärers eller Kongl. Maj:ts framställningar. Och så mycket torde hvar och en medgifva, att alla läroverk icke alltid kunna bibehållas eller befinna sig på samma punkt, utan att ett eller annat till följd af olika behof och förändrade förhållanden måste någon gång förändras.

Då nu regeringen gjort framställning om utvidgning af trenne elementarläroverk, synes mig således att Riksdagen bör derå fästa afseende, och detta så mycket heldre som Utskottet icke helt och hållet afstyrkt saken utan endast hemställt om uppskof med sjelfva afgörandet till ett annat år, då en allmän reglering af elementarläroverken kan komma till stånd. Härvid är dock att observera, att den förändrade anordning, hvarom Utskottet här talar, icke rör de lägre utan blott de fullständiga elementarläroverken, samt att följaktligen denna omreglering icke har något att skaffa med de läroverk, om hvilkas utvidgning nu är fråga.

Jag skall icke yttra mig vidare i ämnet utan förenar mig med dem, som i likhet med Herr P. Olsson yrka bifall till Grefve G. Sparres reservation.

Grefve De la Gardie: Sedan representanten från Helsingborg

yttrat sig i denna fråga, kunde jag afstå från ordet, emedan jag funnit, hvad af honom blifvit anfördt, vara sundt och riktigt. Det förefaller mig, som om två- och treklassiga elementarläroverk vore ett oting, hvarmed föga eller intet gagn beredes åt de orter dit de blifvit förlagda. Deremot äro femklassiga elementarläroverk af ganska stor vikt, såsom medgifvande en lämplig afslutning af lärokurser och dymedelst beredande en möjlighet att i någon mån minska det orimligt stora tilloppet af lärjungar till de på båda linierna fullständiga läroverken, hvilkas antal på detta sätt skulle, i enlighet med Riksdagens derom uttalade önskan, kunna inskränkas och ersättas af fullständiga elementarläroverk endast på reala linien. Jag tror derföre, att man handlar mera i andan af den skrifvelse i ämnet, som nästlidne Riksdag aflät till Kongl. Maj:t, om man utvidgade två- och treklassiga elementarläroverk till femklassiga på alla de ställen, der ofullständigheterna derför tala. Jag tror också att man mycket lättare på detta sätt skulle komma till det efterlängtrade målet, än om man, på sätt Utskottet hemställt, afslår det af Kongl. Maj:t äskade anslaget.

Samme talare har äfven vidrört den ekonomiska sidan af frågan. Jag är äfven i det fallet af samma tanke som han, dertill föranledd af lokala förhållanden vid ett af ifrågavarande läroverk, nemligen det i Wadstena, om hvilket jag eger någon mer speciel kännedom. Detta läroverk är till följd af det ofullständiga skick, hvaruti det befinner sig, så öfverhopadt af lärjungar i de lägre klasserna, att paralellklasser derstädes i regeln måste förekomma genom hela skolan. Här af försorkas naturligtvis ökad kostnad för aflönande af flera extra lärare för undervisningens jemna gång. Jag är fullt öfvertygad om, att hertalet af de omkring 50 å 60 lärjungar, hvilka för närvarande årligen komma från Wadstena och dess omnejd till Linköping för att der fortsätta sina studier, skulle, i den händelse de kunde erhålla undervisning till och med femte klassen i Wadstena, derigenom att derstädes finnes en femklassigt läroverk, aldrig söka inträde vid Linköpings fullständiga elementarläroverk. Genom inrättande af ett femklassigt elementarläroverk i Wadstena kunde således åt statsverket besparas en stor del af de kostnader, som nu utgå för anordnandet af ofvan omnämnda paralellklasser samt för aflönande af en del extra lärare vid Linköpings elementarläroverk.

Med angifvande af dessa skäl förenar jag mig uti Herr P. Olssons yrkande om bifall till Grefve G. Sparres reservation.

Herr Gumælius: Jag skall icke öka antalet af dem, som uppträd mot Stats-Utskottet i denna fråga. Jag har nemligen blifvit fullt öfvertygad af det anförande, som af en utaf Stats-Utskottets ledamöter, Herr Jöns Rundbäck, blifvit afgifvet och hänför mig till hvad han sagt. Jag hade ämnat särskildt påpeka — och derför begärde jag ordet — hvad nyss nämnde talare i slutet af sitt anförande särskildt betonade, nemligen att efter 12 och 13 punkterna, som beröra enahanda ämnen, följer något längre fram i betänkandet en punkt, som har numret 16. Uti den punkten komma vi att behandla en af Herr Lyth väckt motion, hvaruti angifves en helt annan väg att tillgodose

Om anslag till utvidgning af vissa elementarläroverk.
(Forts.)

*Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

den bildning, hvarom nu är fråga, en väg som synes mig vida lämpligare än den nu ifrågavarande, Vi hafva här tre förslag i nu föredragna 12:te punkt. Jag föreställer mig, att, om dessa tre förslag icke ställts tillsammans med ett fjerde som förekommer i näst följande 13 punkt, de icke kunde ega styrka att bryta sig väg. Nu deremot, då de förbundna förslagen äro fyra, befarar jag att de möjligen komma att med samlad styrka för sig vinna majoritet. Men detta utgör för mig ett ytterligare skäl att uppträda mot nu begärda anslag. Om man ställer sig på den ståndpunkten att taga hänsyn vare sig till städernas folkmängd eller elementarläroverkens lärjungeantal, så lär det icke slå fel att, derest de nu i punkterna 12 och 13 begärda anslag beviljas, vid näst kommande riksdag åtta eller måhända tolf, kanske än flera andra städer komma med lika befogade anspråk på utvidgning af de inom dem befintliga smärre läroverk.

Om än Söderhamn kan anses särskildt vanlottadt i afseende å förbindelser, i det ynglingarne måhända måste, äfven efter norra banans snart motsedda byggande dit upp, på en sträcka af ett par mil resa å skjutskärra, för att komma till fullständigt läroverk, hvaremot Ämål inom kort får jernvägsförbindelse direkt till läroverksstäder samt Wadstena och Sköfde redan hafva sådan beqväm förbindelse, så synes dock detta skäl, med afseende å norrländningarnes vana vid långa distanser, icke så viktigt, att därför undantag torde böra göras särskildt för Söderhamn.

Jag hemställer för min del om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Björnstjerna: Jag är af fullkomligt olika tanke med den siste ärade talaren. Jag anser att här har blifvit så tydligt visadt det minst sagdt mindre lämpliga i de två- och treklassiga läroverken, likasom fördelarne af de femklassiga, att jag icke vill upptaga Kammarens tid med att vidare utveckla hvad af föregående talare blifvit anfördt, utan skall jag inskränka mig att med några ord bemöta den statsutkottsledamot, som här senast försvarat Utskottet. Han tycktes finna att det var ganska väl bestäldt i vårt fosterland för ett halft sekel tillbaka då endast i stiftsstäderna funnos fullständiga läroverk, han tycktes finna, att man nu liksom då ganska väl kan hjälpa sig fram med några få högre skolor. Jag deremot, föreställer mig att tiden fört oss så framåt i alla riktningar, att man numera omöjligen kan vara belåten med att endast hafva ett fåtal högre läroverk och att det således är en ganska stor lycka att så väl nya fullständiga som femklassiga skolor uppstått på olika ställen i vårt land. Är bildning behöflig och nyttig, måste underlättad tillgång till någorlunda fullständig undervisning äfven vara det.

Jag kan icke förstå hvad den ärade talaren menade då han framhöll, att, då det nu finnes jernvägsförbindelse till städer med högre elementarläroverk, sådana skolor då på andra ställen blifva öfverflödiga. Icke är det väl meningen att skolungdomen skall hvarje dag fara på jernväg till stiftsstad, mig förefaller det deremot, att, när man framhåller behofvet af att utvidga ifrågavarande tre läroverk, grundar detta sig på den billiga fordran, att den kring dessa städer

liggande folkrika landsbygdens ungdom må kunna komma i tillfälle att erhålla en tillräckligare undervisning än hittills varit fallet. Nu säger visserligen Herr Rundbäck att man icke skall taga i betraktande vare sig det större afståndet, folkmängden, lärjungeantalet, eller den större eller mindre inkomst staten har af städerna. Antingen skall man upphöja alla treklassiga läroverk till femklassiga, säger den värde talaren, eller också skall man göra ingenting. Jag anser deremot att en talrik folkmängd verkligen har berättigade anspråk på att få en någorlunda fullständig undervisning för sin ungdom. Då det nu visat sig, hvad först Söderhamn angår, att det finnes 16 städer i Sverige som, ehuru de hafva mindre folkmängd, likväl ega fullständiga elementarläroverk, är det väl icke för mycket begärdt om Söderhamn får sitt treklassiga uppflyttadt till ett femklassigt, hvad åter Wadstena och Sköfde angår, finnes det åtminstone fyra städer i Sverige, som med mindre folkmängd dock hafva fullständiga läroverk. Den Kongl. propositionen tyckes således äfven för dessa städer vara fullt befogad.

Hvad statsbidragen angår — ty det var ju endast såsom bevis på statsbidragen som Herr Staaff talade om tullinkomsterna i Söderhamn — förefaller det mig att, om ett samhälle är så utveckladt att staten derifrån hemtar betydande inkomster, sådant verkligen utgör ett ytterligare skäl att beakta detta samhälles begäran om understöd för undervisningens ordnande på ett för detta samhälle tillfredsställande sätt. Att äfven det större eller mindre lärjungeantalet vid skolan måste uti ifrågavarande afseende vara en vigtig faktor, kan väl icke nekas; det är ju tydligt, att om redan vid ett så olämpligt läroverk, som ett treklassigt, tilloppet af lärjungar detta oaktadt är stort, deri måste ligga ett bevis för att om skolan på ett ändamålsenligare sätt ordnas eller utvidgas, lärjungeantalet ytterligare skall ökas, skolans gagnande verksamhet blifva större och behofvet af utvidgningen således äfven derigenom bestyrkas. Jag kan icke annat än hemställa om bifall till Grefve G. Sparres reservation.

Herr Hjelm: Den talare, som näst före mig yttrade sig på denna plats, tycktes hufvudsakligen yrka afslag, på den grund att, om vi i år bifölle Kongl. Maj:ts proposition, så skulle, vid nästa riksdag flera framställningar göras i samma syfte.

Med anledning häraf tror jag mig kunna säga, att på alla ställen, der det finnes ett rättvist och berättigadt intresse för ett treklassigt läroverk, der finnes det också behof af ett femklassigt. Ty dessa tre klasser förmå icke lemna nödigt underlag för allmän bildning, och följden deraf är att, då lärjungarne genomgått de tre första klasserna, så måste de antingen sluta, i hvilket fall de ofta finna sig i förlägenhet för nödig skolkunskap, eller också måste de öfvergå till ett annat läroverk, hvilket, såsom här förut är antydt, är särdeles försvarande. Jag tror derföre, att man bör så mycket som möjligt och så fort ske kan söka blifva qvitt dessa små skolor och få dem ersatta med dels femklassiga eller ännu bättre med öfver folkskolan stående *realskolor*, motsvarande på denna linie nuvarande femklassiga läroverk, men med

*Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

fullt afslutad kurs, och derföre kommer jag att, i händelse af votering, rösta för bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Posse: Jag befarar, att här är så många bundsförvandter till att ogilla Stats-Utskottets förslag, att det svårligen kan vinna Kammarens bifall, men detta skall dock icke hindra mig från att yrka bifall till samma förslag. Det är ju alldeles klart att, om Herrarne bifalla Kongl. Maj:ts framställning, så öppna Herrarne porten för anspråk från alla de öfriga treklassiga läroverken i Sverige att blifva upphöjda till femklassiga, och jag kan sannerligen icke se något särskildt skäl, hvarföre de tre nu ifrågavarande läroverken skulle vara företrädesvis berättigade till en sådan utvidgning. Jag skulle vara den ärade Ecklesiastik-ministern särdeles förbunden, om han ville upplysa Kammaren, hvarföre han just velat dessa tre läroverkens uppflyttning, då med lika goda skäl kunde tagas i hela samlingen hvilket som helst. Jag kan icke utgå från den synpunkt, att den ärade Ecklesiastik-ministern ansett det treklassiga läroverket principiellt olämpligt, och att hans tanke sålunda är att först begära de nu ifrågavarande och sedan de andra läroverkens uppflyttning till femklassiga. Jag finner detta otänkbart, emedan jag ofta hört honom säga, att en afslutning i tredje klassen är både lämplig och möjlig, och han således icke kan fälla domen öfver de treklassiga läroverkens principriktighet. Här måste sålunda vara skäl, som företrädesvis tala för dessa tre läroverk, som nu äro i fråga, och det skulle vara rätt angenämt att få höra dessa skäl. Hvad som icke kan vara skäl är åtminstone lärjungarnes antal, ty Haparanda och Skellefteå hafva, den förra 53 och den senare 43 lärjungar, då deremot Wadstena har 41 och Söderhamn 52. Hvad läget beträffar, så är Haparanda så aflägsset från andra läroverk, som äro mera fullständiga, att, om man utgår från denna synpunkt, borde dess läroverk företrädesvis vara berättigadt att erhålla en tillökning i klassernas antal.

Skulle emellertid Kammaren hafva den uppfattning att alla de treklassiga läroverken böra upphöjas till femklassiga, då kan jag förstå hvarför Kammaren vill ogilla Utskottets förslag och bifalla Kongl. Maj:ts proposition; men skulle Kammaren icke hafva en sådan uppfattning, så finnes, efter min förmening, intet skäl för att göra något undantag för dessa tre läroverken. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Häruti instämde Herr *Bolin*.

Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet Herr Statsrådet Wennerberg: På grund af den särskilda och direkta uppmaning till mig, som Stats-Utskottets ärade ordförande gjort, tager jag till ordet i denna fråga, tidigare än jag annars hade tänkt. Jag anhåller dock att, innan jag svarar å hans fråga, få i allmänhet yttra mig om våra elementarläroverks olika art, nödvändighet och särskilda ändamål.

Det lider icke någon tvifvel, att ju läroverk af olika art också ega olika förmåga att fullgöra så väl det allmänna som det officiela

bildningsintressets fordringar. Våra folkskolor hafva under senare tider gått så långt framåt, att efter Riksdagens bifall till Kongl. Maj:ts proposition om de tvåklassiga läroverkens indragning, dessas tid helt visst för alltid är förbi, och inrättandet af ett tvåklassigt elementarläroverk svårligen mera kan sättas i fråga. Folkskolan tillfyllestgör nemligen nu på ett mycket ändamålsenligare sätt det bildningskraf, som det tvåklassiga läroverket varit afsedt att tillgodose. Hvad beträffar pedagogierna, som sedan gammalt stå under samma anslagstitel som folkskolorna, så torde dessa snart nog också böra ombildas till folkskolor. Vi hafva äfven så kallade högre folkskolor. Jag kan icke betrakta dessa såsom annat än högre klasser inom folkskolan. Såsom sådana komma dessa högre folkskolor att intaga sin rätta ställning, nemligen att utgöra en mellanlänk mellan den vanliga folkskolan och elementarläroverket. Men jemte det att ett samband finnes mellan undervisningen i folkskolan och den undervisning, som meddelas vid elementarläroverket, hvilket senare har att efter förmåga föra fram och utveckla de goda anlag, som kunna finnas lika väl inom de fattigas som de rikas boningar, och inom de mindre så väl som de större kommunerna, är det nödvändigt, att här och der inom landet finnes tillfälle för obemedlade, men lärgiriga och begåfvade ynglingar att träda in på den bana, på hvilken det blifver dem möjligt att förvärfva allt större insigter, för att gagna fäderneslandet, på en gång kanske utgöra en ära för vetenskapen och en prydnad för sitt land. Här är icke nu tillfälle att uppräknas ens några af de många fall, då de lägre läroverken sålunda visat sitt gagn, eller söka att påminna om namnen på alla de utmärkta män, som utgått från de snärra skolorna och som sedermera, derigenom att de vid dem fått tillfälle att börja sina studier, gagnat och hedrat sitt land. Sådan är företrädesvis de treklassiga läroverkens uppgift. Dertill kommer äfven en annan, som gör sig än mera gällande vid de femklassiga, af hvilka jag anser vidare, att vi ega alltför få. Här har redan af flera talare blifvit nöjaktigt ådagalagdt af huru stor vigt dessa femklassiga läroverk äro för landet. De grundlägga nemligen icke blott en ganska god realbildning, som i de flesta fall bör blifva för det praktiska lifvet tillräcklig, utan de afsluta den äfven, ehuru efter en lägre måttstock än de fullständiga elementarläroverken, af hvilka vi åter i min tanke ega ett allt för stort antal. Att så är förhållandet torde dock icke falla den nuvarande Riksdagen till last, ty de hafva tillkommit redan förut, och sedan de nu en gång blifvit bildade, lära de väl svårligen kunna indragas. I afseende på deras tillkomst ber jag att få nämna, att vid 1858 års riksdag utvidgades icke mindre än 18 större och mindre läroverk, och detta icke på grund af någon proposition från Kongl. Maj:ts sida, utan genom Riksdagens eget åtgörande; vid 1860 års riksdag utvidgades likaledes 8 nya, och vid 1866 års riksdag 10, summa 36 utvidgningar af läroverk inom de sista 20 åren, af hvilka Kongl. Maj:t icke föreslagit en enda. Vi kunna visserligen med skäl beklaga oss öfver mängden af fullständiga läroverk, som i förhållande till folkmängden troligen är större än i något annat land, men oaktadt nu så är förhållandet, hindrar

*Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

*Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

detta icke att, såsom jag förut yttrat, helt visst antalet af femklassiga läroverken är för litet. Min mening om dessa läroverk är alltså den, att deras antal bör ökas.

Här har nyss anvisats en summa af 30,000 kronor till förhöjning under nästa år i anslaget till extra lärare, för hvilkas aflönande alltså ett sammanlagdt belopp af 90,000 kronor anslagits. Denna summa kommer troligen icke att minskas, åtminstone icke under de närmaste åren, om samma tillopp af lärjungar till de större läroverken, som nu pågår, komme att fortfara; tvärtom torde det erforderliga antalet extra lärare blifva större än nu, och man kan då icke neka att bevilja ännu större anslag till deras aflönande, till följd hvaraf detta anslag snart nog torde komma att uppgå till 100,000 kronor eller derutöfver. Om man nu också, såsom Herr C. A. Larsson nyss föreslog, utvidgade alla i vårt land varande treklassiga läroverk till femklassiga, skulle visserligen en tillökning i kostnaderna för elementarläroverken af 112,000 kronor uppkomma, men jag tror likväl, att det sålunda skulle vara vida bättre, att en fullständigare realundervisning fördelades på flera orter, och att man skulle dermed blifva mera belåten, än om man offrade samma belopp på extra lärare för det obegränsade antalet lärjungar vid några vissa läroverk. Jag tror dock icke, att Riksdagen skulle gå in på att till femklassiga genast uppflytta en mängd treklassiga läroverk, som i medeltal icke hafva mer än 20 à 30 lärjungar. Och om man bibehåller de treklassiga läroverken, så skall man lättare på flera ställen förmå lemna tillfälle till en sådan undervisning, hvarmed de mindre kommunerna kunna vara och äfven mången gång förklarar sig synnerligen belåtna. Det lider icke något tvifvel att icke genom dessa treklassiga läroverk fordringarne på en god, om ock något inskränkt allmän bildning, kunna tillfredsställas. Detta oaktadt har dock flerstädes visats ett större intresse för de femklassiga, och stöder sig detta intresse på sådana särskilda skäl, som dem Kongl. Maj:t i den framlagda propositionen anfört för de nu ifrågakvarande läroverken, så är jag öfvertygad att ingen departementschef skall draga i betänkande att gifva detta intresse sitt understöd.

Jag skall nu mera direkt besvara Grefve Posses fråga, hvarför Regeringen till utvidgning föreslagit just de nu ifrågakvarande treklassiga läroverken. Det Wadstena närmaste fullständiga elementarläroverk finnes i Linköping. Detta läroverk besökes för närvarande af 442 lärjungar, ett antal som är vida större än att det kan skötas med de ordinarie lärarne derstädes och äfven alltför stort för att kunna lämpligen inrymmas i de lokaler, som läroverket eger. Samma förhållande är mellan Sköfde och Skara, hvilket läroverk för närvarande har 314 lärjungar, ett antal som kan anses vara det normala, som bör finnas vid ett fullständigt läroverk. Genom uppflyttande af de båda treklassiga läroverken i Wadstena och Sköfde till femklassiga, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, skulle behovet af extra lärare i Linköping och Skara antagligen minskas. Helt visst komma nemligen såväl de båda städerna Sköfde och Wadstena som kringliggande landtkommuner att — såsom tvänne representanter inom Kammaren, den ena från Sköfde och den andre från Wadstena nyss försäkrat — vida

mer än tillförene begagna sig af läroverk, der deras barn i fem år kunna studera, innan de skickas till ett fullständigt läroverk. De skulle då der inträda i sjetten klassen, för hvilken åtminstone icke i vanliga fall behöfves extra lärare, ty det öfverflödande antalet lärjungar förekommer egentligen i de lägre klasserna, och endast undantagsvis i klasser öfver den femte, der sällan antalet lärjungar går öfver 30. Dessa äro de skäl, som jemte det stora lärjungeantalet tala för den föreslagna uppflyttningen af läroverken i Wadstena och Sköfde. För Söderhamns läroverks uppflyttning skall jag angifva ett särskildt skäl, hvilket redan förut blifvit påpekadt af den representant inom Kammaren, som främst intresserar sig för denna stad; det är den uppoffrande nitälskan för erhållandet af ett femklassigt läroverk, som staden visat genom uppförandet af ett prydligt och väl inredt läroverks-hus och genom erbjudandet att af egna medel aflöna det antal lärare, som af denna förhöjning från tre till femklassigt blefve nödvändigt. Härtill komme den omständigheten, att man från Söderhamn har ganska långt till närmaste fullständiga läroverk. Dessa läroverk äro visserligen icke öfverfyllda, såsom de uti Skara och Linköping, men nästan viktigare än för Sköfde och Wadstena samhällen, synes det vara för staden Söderhamn och dess kringliggande nejd, der handel och industri blomstra, att erhålla möjlighet att förskaffa sin ungdom sådan undervisning, som för inträde i dervarande praktiska lif är behöflig. Det är nemligen min öfvertygelse, att de flesta ynglingarne ur skolan ingå i handelns och industriens tjenst, och att icke många komma att öfvergå till högre läroverk, för att fortsätta sina studier, och just därför är det desto nödvändigare att på platsen finnes ett läroverk, som kan meddela en afslutad, om än elementär reallibning.

Jag hoppas nu hafva gifvit tillräckliga skäl, hvarför jag tillstyrkt uppflyttandet af just dessa treklassiga läroverk till femklassiga, och upprepar hvad jag redan förut sagt, att vid hvarje tillfälle jag erhåller lika goda skäl för uppflyttande af något annat treklassigt läroverk till femklassigt, skall det för mig vara icke blott en glädje utan äfven en skyldighet att inför Kongl. Maj:t tillstyrka bifall dertill.

Herr Ola Jönsson i Kungshult: När man önskar sparsamhet med statens medel, så är det obehagligt att uppträda emot Stats-Utskottets ledamöter i denna Kammare, då de vilja se våra intressen till godo i så måtto, att de arbeta för sådan sparsamhet. Men jag måste dock tillkännagifva, att Herr Ecklesiastik-ministerns uppfattning af frågan synes mig vara den riktiga. Jag tror nemligen lika med honom, att vi hafva för många fullständiga och för få femklassiga läroverk. Jag har städse trott, att dessa femklassiga läroverk voro de, som i främsta rummet borde förordas, emedan de, såsom af flera Kammarens ledamöter blifvit yttradt, lemna ynglingen den bildning, som för honom är nödvändig att ega, då han träder ut i det borgerliga och allmänna lifvet. Hvad åter vidkommer de treklassiga läroverken, har jag länge hyst den föreställning, att de föga motsvara sitt ändamål. Ja, mine Herrar, jag vill gå så långt, att jag vågar

*Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

*Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

påstå, att de högre folkskolorna, då de blifva riktigt skötta, bättre uppfylla sin bestämmelse än dessa läroverk, och under sådana förhållanden är det ganska naturligt, att jag icke kommer att rösta för bifall till Utskottets hemställan.

Hvad nu särskildt beträffar de ifrågakvarande läroverkens ombildning till femklassiga, får jag bekänna, att jag icke har någon lokal-känedom, för så vidt det rör dem i Wadstena och Söderhamn, men att jag hyser full tillit och förtroende till Kongl. Maj:ts utredning i frågan, då väl icke lärere vara antagligt annat, än att fullt giltiga skäl tala för en sådan ombildning. Hvad deremot läroverket i Sköfde angår, så tror jag mig ega en fullkomlig kännedom om detta samhälle, emedan jag har vistats der en länge tid, och jag kan därför vitsorda, hvad en representant nyss yttrade om detsamma, nemligen att det är ett samhälle som sträfvar och går framåt på ett synnerligen berömvärdt sätt. Jag är ock fullt förvissad om, att en sådan förändring med läroverket i denna stad, som är föreslagen, är af behofvet påkallad, likasom jag tror, att fullt giltiga skäl tala för dylika förändringar med läroverken i de begge andra städerna. Och då det icke är fråga om annat än att ombilda treklassiga läroverk till femklassiga, anser jag för min del att vi böra lemna vårt bifall härtill, på samma gång som jag ej kan finna någon giltig anledning att uppskjuta frågans afgörande till en kommande riksdag.

Af hvad jag nu yttrat torde ganska tydligt framgå, att jag icke är rädd för det exempel, som komme att gifvas genom ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och hvilket skulle kunna uppmuntra målsmännen för andra treklassiga läroverk att till kommande Riksdag inkomma med begäran, om att dessa må blifva tilldelade rang, heder och värdighet af femklassiga. Jag är, såsom sagdt, icke rädd därför, emedan jag tror, att det är just dit det skall komma, och att de treklassiga läroverken på ett eller annat sätt skola försvinna.

Såsom jag förut nämnt, är jag benägen att bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition, men då, efter hvad nu blifvit upplyst, Första Kammaren bifallit Grefve G. Sparres reservation, så, på det att Kammarens beslut må blifva sammanstämmande, får äfven jag förena mig med dem, som yrka bifall till denna reservation.

Herr Peter Olsson: Såsom supplement till hvad jag nyss yttrat, ber jag att få angifva ordalagen af det beslut, som Första Kammaren fattat. Det innehåller ungefär detsamma, som Grefve G. Sparres reservation, ehuru ordställningen är något annorlunda. Beslutet lyder sålunda: "Kammaren beslutar för sin del, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts nådiga framställning om treklassiga elementarläroverkens i Söderhamn, Wadstena och Sköfde förändring till femklassiga, skall på extra stat för år 1876 dertill anvisa 16,800 kronor". Jag anhåller om proposition på detta yrkande.

Herr Jöns Pehrsson: Det torde väl icke gerna kunna bestri-
das, att man, vid beaktande af hvad som här af Herrar reservanter blifvit framhållet, måste komma till den slutsats, att de treklassiga

läroverken äro, så att säga, icke på sin plats eller uppfylla sitt ändamål. Men deraf framgår väl ändock icke, att man för närvarande bör afslå Utskottets förslag, och ett skäl för detta senares antagande finner jag ytterligare uti den omständighet, att i de orter, hvarom här är fråga, finnas mycket lätta kommunikationer, hvarigenom det icke bör vara svårt att, om så behöfs, färdas från det ena stället till det andra.

Det märkligaste yttrande af dem, som i denna fråga blifvit fälda, var, i min tanke, Herr Ecklesiastik-ministerns, då han påstod, att vi hafva ett verkligt öfverflöd på fullständiga läroverk, och det förvånar mig derföre, att man icke gör något för att förändra en del af dessa till femklassiga, hvarigenom man kunde erhålla medel till att utvidga de treklassiga läroverk till femklassiga, hvilka deraf äro i behof. Något förslag i en sådan riktning har åtminstone icke jag hört framläggas.

Herr Ecklesiastik-ministern yttrade vidare, att de extra lärarkrafter, som behöfde anlitas, hufvudsakligen togos i anspråk för läroverkens lägre klasser. Hvad bevisar emellertid detta annat än, att man i de orter, der dessa läroverk finnas, håller sina barn för goda för att skickas i folkskolan, hvarföre också barnen, när de blifvit så pass försigkomna, att de kunna börja lära sig något, genast skola intagas i elementarläroverken. Detta är ock ett förhållande, som torde förtjena att beaktas.

Vidare har man sagt, att man, genom att nu bifalla Kongl. Maj:ts proposition, nästan kan sluta till, att det icke lär dröja så länge, förrän många andra läroverk kunna komma med likartade anspråk. Äfven deruti instämmer jag; och skulle Utskottets hemställan i denna punkt blifva afslagen, så föreställer jag mig, att den representant, som framställt frågan om uppflyttning af Åmåls läroverk, skall i det närmaste hafva samma fog för sitt påstående, som man nu anser förefinnas för de andra läroverken. Om man har för många högre elementarläroverk, kan man ju nedflytta somliga af dem till femklassiga. Man har visserligen fästat synnerlig vikt vid de femklassiga; men jag tror icke att de äro så viktiga. Jag är icke fullt säker på min sak, men jag tror icke, att maturitetsexamen kan afläggas vid dessa läroverk, så att ynglingarne derifrån kunna få inträde vid universiteten.

Utskottets hemställan torde för denna gång gerna kunna bifallas, ehuru jag medgifver, att reservanterne gifvit goda skäl för sitt förslag.

Herr P. Staaff: Jag skall blott yttra sex ord, nemligen följande: *Söderhamns elementarläroverks lärjungeantal är nu 62.*

Herr Törneblad: Då frågan fått en något allmänare omfattning, i det man berört de treklassiga läroverkens särskilda ställning i allmänhet, anhåller jag att få yttra några ord. Jag skall icke vara vidlyftig och ej heller närmare ingå på det föreliggande yrkandet. Hvad nu de treklassiga läroverken angår, så fingo de en tem-

Om utslag till utvidgning af vissa elementarläroverk.
(Forts.)

*Om anslag till
utvidgning
af vissa
elementar-
läroverk.
(Forts.)*

ligen bestämd och noga utstakad ställning genom den anordning af läroverken, som vidtogs år 1873. I sjelfva verket är hela elementarläroverksorganisationen ombygd just på nödvändigheten att för de tre lägre klasserna åstadkomma en afslutad bildningskurs. Om man uppmärksamt genomläser Kongl. Maj:ts år 1873 i ämnet aflätna proposition, finner man de grunder angifna, hvarpå läroverkssystemet är bygdt. Jag tillåter mig att citera några på sid. 27 förekommande ord: "Efter en noggrann beräkning öfver lärjungarnes afgång från de särskilda klasserna — en beräkning som helt visst ej kommer att undergå stor förändring för framtiden — visar det sig, att vid de högre elementarläroverken utgöra de fyra första klassernas lärjungar betydligt mer än hälften af hela lärjungeantalet, att vid de femklassiga läroverken redan med tredje klassen öfver halfva lärjungeantalet afgått, och att vid samtliga elementarläroverken antalet af de tre lägsta klassernas lärjungar betydligt öfverstiger hälften af lärjungarnes totalsumma." Erkänner man detta såsom riktigt, hvilket det utan tvifvel är, må det kanske också tillåtas mig att uttala den åsigt, att det torde vara för tidigt att nu bryta stafven öfver de treklassiga läroverken och deras framtid, allra helst som just denna framtid ännu icke kunnat visa sina frukter, då det ju först är genom tillämpning af den nya organisationen, som de treklassiga läroverken fått verka efter den för dem utstakade planen. Det är endast dessa eringar jag velat göra, med afseende på hvad här i Kammaren yttrats om, att de treklassiga läroverken borde för framtiden alldeles försvinna. Något sådant ligger icke uti frågan, men en dylik önskan har likvisst från åtskilliga håll i Kammaren uttalats. För min del må jag erkänna, att, vid en jemförelse mellan de tre- och femklassiga läroverken, jag anser de femklassiga ega ett absolut företräde. Men jag vill likväl fästa uppmärksamheten derpå, att just de treklassiga skola spela en stor roll derigenom, att en fullständig kurs der afslutas. Om man således nu rubbar de treklassiga läroverken, rubbar man i sjelfva verket sjelfva den grundval, som år 1873 lagts.

Hvad angår tillströmningen till de högre elementarläroverken, ber jag att få erinra, att den för närvarande icke är så stor som den fordom var. Lärjungeantalet har aftagit, dock ännu icke, tror jag, i sådan grad som för framtiden kommer att ske, emedan det stora tillopp af lärjungar, som på 1860-talet fylde en del af de högre läroverken, ännu uppfylla de mellersta och högsta klasserna, men deremot hafva ansökningarne om inträde minskats. Deraf torde man äfven kunna antaga, att extra lärarnes antal icke kommer att för framtiden tillväxa, och äfven i den Kongl. propositionen antydes, att man icke har någon väsendtlig tillökning i de extra lärarnes antal att befara. Att anslagen till dem stigit är ju naturligt, då de fått högre löner. Hvad angår de tre föreslagna läroverkens uppflyttning, tror jag att goda skäl derfor kunna anföras, likasom för åtskilliga andras; men jag har endast velat uttala den erinran med afseende å dessa tre- och femklassiga läroverk, att man icke genom hvad i denna sak förekommit, må anse frågan om dem afgjord.

Herr Grenander: Med anledning af Herr ordförandens i Stats-Utskottet till Herr Statsrådet och chefen för Ecklesiastik-departementet framställda fråga, innehållande bland annat spörsmål, hvarför Sköfdes läroverk, jemte Wadstenas och Söderhamns framför andra föreslagits till utvidgning, ber jag att såsom tillägg till Herr Ecklesiastikministerns afgifna svar för bättre minnes skull ännu en gång få tillkännagifva, att Sköfde treklassiga elementarläroverk för närvarande har 81 lärjungar samt att det har flera lärjungar än minst tio af de femklassiga och äin *alla* de öfriga treklassiga elementarläroverken i riket.

Om anslag till utvidgning af vissa elementarläroverk.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen, i öfverensstämmelse med de yrkanden, som derunder blifvit gjorda, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på afslag derå och bifall i stället till det af Herr P. Olsson framställda, med Första Kammarens beslut i ämnet öfverensstämmande förslag, dels ock på yrkandet att, med afslag å Utskottets hemställan, Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning måtte bifallas; och förklarade Herr Talmannen derefter sig anse röstöfvervigt förefinnas för Herr P. Olssons förslag. Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition antagits bifall till Utskottets hemställan, en omröstningsproposition af följande lydelse nu uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som vill, att Kammarerna, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning om treklassiga elementarläroverkens i Söderhamn, Wadstena och Sköfde förändring till femklassiga, skall för år 1876 härtill anvisa å extra stat 16,800 kronor,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är Stats-Utskottets hemställan i utlåtandet N:o 10 punkten 12 af Kammarerna bifallen.

Omröstningen företogs och visade 81 ja mot 87 nej; hvadan Utskottets hemställan blifvit af Kammarerna bifallen.

Som tiden redan långt framskridit, uppsköts den vidare föredragningen af Stats-Utskottets förevarande utlåtande till det sammanträde, som, enligt utfärdadt anslag, komme att hållas i afton klockan 7; och åtskiljdes nu Kammarernas ledamöter kl. $\frac{3}{4}$ e. m.

In fidem

H. Husberg.

RÄTTELSER:

i häftet N:o 22:

sid. 16, rad. 18 uppfir. *står*: dyrtidstillägg skulle
läs: dyrtidstillägg ej skulle

i häftet N:o 29:

sid. 52, rad 24 uppfir. *står*: verksamhet och
läs: verksamhet, så